

ПАРНИЧНИ СУБЈЕКТИ И ПАРНИЧНЕ РАДЊЕ

1. Материјално и процесно право*

Ове две области су у парници **неодвојиво повезане**. У читавом низу ситуација примена процесноправних правила условљена је применом материјалноправних.

- Да ли ствар спада у **надлежност** суда (постојање процесних претпоставки утврђује преко материјалне норме).
- Нарочито се се однос изражава **приликом одлучивања** о тужбеном захтеву – процесно градиво суд подводи под материјалну норму.

Постоји низ процесноправних чињеница које повлаче и материјалноправне последице (подношење тужбе прекида застарелост потраживања, достављање тужбе – опомена држаоцу ствари, преображајна пресуда – нов материјални однос...)

Форма – игра већу улогу у процесном него у материјалном праву. Поднесци морају бити уредни, достављање позива и поднесака мора бити обављено на строго прописан начин, суд је обавеза да постави поједина питања...). У нашем данашњем поступку форма је сведена на неопходну меру.

2. Процесне претпоставке*

Процесна претпоставка је чињеница од чијег постојања или непостојања зависи **заснивање, ток и окончање** поступка.

Процесне претпоставке су услов за допуштеност тужбе, а од **материјалне** чињенице **за основаност тужбеног захтева**.

ПОДЕЛА (ВРСТЕ) ПРОЦЕСНИХ ПРЕТПОСТАВКИ

- ▶ **Опште и посебне** – опште за сваку парницу, посебне за неке врсте спорова.
- ▶ **Позитивне и негативне** – позитивне морају постојати, а негативне не смеју постојати да би тужба била допуштена.
- ▶ **По службеној дужности и по приговору** – у зависности како суд пази на њих. Више је по службеној дужности.
- ▶ **Које важе до одређеног тренутка и које важе и после правоснажности** – временска релевантност претпоставке.
- ▶ **Отклоњиве и неотклоњиве** – углавном су отклоњиве, али је мањи број неотклоњив (апсолутна ненадлежност суда, међународна недадлежност, постојање друге парнице, пресуђена ствар, закључено судско поравнање, непотпуна тужба, нелегитимитет странке, неблагоприятност тужбе...)

Опште процесне претпоставке

1. Које се тичу суда:

- Међународна надлежност суда
- Имунитет (постојање или непостојање)
- Надлежност суда (да ли је надлежан други суд или управни орган)
- Стварна, месна и функционална надлежност
- Непостојање уговора о надлежности
- Састав суда

2. Које се тичу странака:

- Постојање странке
- Странацка способност

- Парнична способност
- Способност за заступање
- Уредно пуномоћје
- Право на вођење спора

3. Које се тичу тужбе

- Уредност, разумљивост и потпуност тужбе

4. Које се тичу предмета спора

- Ne bis in idem – непостојање друге парнице
- Туживост права и постојање правног интереса за тужбу

Недостатак више претпоставки – у том случају првенство има судска надлежност, а затим не постоји редослед, већ принцип најликвидније претпоставке.

Посебне процесне претпоставке – прописане су само за поједине врсте спорова.

3. Парнични субјекти

Парнични субјекти су пре свега **странка и суд**. Поред њих субјекти су и: заступник, умешач, јавни тужилац, сведоци и вештаци.

1. Субјекти чије радње утичу на заснивање, ток и окончање поступка су **странка и суд**.
2. Субјекти који радње не предузимају због себе већ због примарних субјеката су **заступници и умешачи**.
3. Субјекти који не предузимају парничне радње су **сведоци и вештаци**.

4. Теорије о парници

Парница као однос

Реалистичка дефиниција – парница се састоји из радњи субјеката у коме учествују суд и странке, појединачно.

Плуралистичка дефиниција – однос између странака је двостран и у сваком се појављује суд.

По једном схватању парница је однос суда са сваком странком посебно, док по другом тај однос постоји и између странака директно, а не само посредно преко суда. Према томе треба прихватити да је тај однос **тростран**.

Процесноправни однос је независан од материјалног односа и **настаје достављањем тужбе туженом**.

Све **делатности** које странке предузимају су за њих **терет** који преузимају због жеље да постигну правну заштиту или да се одбране, а не нешто на шта их суд може принудити, ни по својој иницијативи ни на предлог друге стране.

Суд има одређене дужности које одговарају правима странака: да узме тужбу у поступак, да парницу мериторно оконча у разумном року, да странкама пружи могућност да се изјасне о предлозима друге стране, да пресуди.

Странке имају дужности да ако активно учествују у парници то чине савесно и поштено.

Схватање парнице као односа трпи критике јер се сматра да није реч о процесноправном односу па ни о односу између странака уопште, већ о јавном (државном) карактеру права (уставна категорија).

Парница као правни положај

Према овој теорији **судија није субјекат** већ је изнад права. Између судије и странака не постоји однос него **заповест**.

Парничне радње према томе нису схваћене као израз права странака већ у смислу *изгледа (очекивања користи за странку), могућности (да створи повољни исход у спору) или ослобођења од неког процесног терета*.

У савременој правној науци теорија односа и правног положаја налазе синтезу, тако да је парница као целина правни **однос који се развија радњама процесних субјеката** прелазећи из једног правног стања у друго.

Парница као развој

Парница је **непрекидно збивање и преображавање**, а свака промена настаје новом радњом неког од три субјекта.

Спољашњи развој – кретање и развој парнице у времену.

Унутрашњи развој – с обзиром на садржину парничних радњи (да ли је спор чињенични, правни или неке друге природе).

У парници постоји **супротност између странака** и свака од њих захтева од суда да одлучи у њену корист. Те супротности постоје између странака док се **суд јавља као носилац интереса државе** и потврде правног поретка.

5. Право на судску заштиту

Теорије јединства

Ова теорија сматра да право на тужбу **није никаква посебна правна категорија** већ само право на **туживост субјективног права**.

Монистичко схватање – из материјалноправног овлашћења извиру два захтева – један према примарном субјекту (странци) а други према држави ради заштите. Веза између ова два права се огледа да заштита не може постојати без субјективног права. **Критика**: одлука производи дејство и кад не одговара материјалноправном односу, а изузетно може постојати и правна заштита кад нема материјалног односа (тужба да се такав однос утврди).

Дуалистичко схватање (теорије двојства)

Право на правну заштиту је **јавноправно - процесноправно овлашћење грађанина према држави**, и јасно се разликује од материјалноправног овлашћења према другом субјекту. Данас је ово широко распрострањено схватање.

Право на правну заштиту је овлашћење које за странку настаје према суду *од тренутка захтевања заштите*.

Теорија правнозаштитног захтева – право на правну заштиту припада само оном тужиоцу који испуњава материјалноправне и процесноправне претпоставке за пресуду у своју корист. **Критика:** ако је извесна повољна пресуда чему онда парница, а запоставља се чињеница да постоји расправа.

Теорија права на пресуду уопште – право на заштиту је право да се донесе пресуда било у чију корист.

Савремене теорије

Право на правосуђе – судска власт је успостављена као обавезна. Свака тужба обавезује на поступање па и неоснована. То је **јавноправно овлашћење** сваког субјекта да тражи од суда одлуку.

Право за заштиту као људско право – свако има право на:

- **правично** и **јавно суђење**
- **у разумном времену**,
- од стране **непристрасног, независног суда**
- који је **установљен законом**.

Право на суђење у разумном року (принцип установљен од стране Европског суда за људска права) означава заштиту свих страна у поступку од прекомерног одлагања поступка, према формулисаним стандардима (понашање тужиоца, сложеност спора, понашање суда, специфичне околности спора).

Уставне одредбе о праву на правну заштиту – устав садржи неке гаранције из чл. 6. ЕКЉП, али не и право на непристрасног и случајног судију. Наш **Устав прихвата дуалистичко схватање и јавноправни карактер права на правну заштиту**.

6. Појам и норме парничног поступка

Норме парничног поступка имају **принудноправну природу (ius cogens)- императивне норме**. Диспозитивне норме су изузетак.

Странке не могу споразумно уговорити да ће се на њихов однос примењивати неке друге процесне норме.

Савремени процесни закони ипак овлашћују суд да изабере један од више начина поступања. Ту постоји привидна сличност са диспозитивним нормама.

Правило је да је за домаћи суд **меродавно право lex fori**. Суд Србије примењује само процесно право Србије.

Временско важење норми долази у питање само код ретроактивне примене и то код стечених права. Ипак нови закони **немају ретроактивно дејство већ тренутно**, јер се примењују на ситуације које *нису окончане*.

Фикције и презумпције – у процесним нормама има много више фикција него у материјалним. **Фикције** служе да се неактивност странака замени њима, како би се *спречило одуговлачење парнице*. **Презумпције** постоје код доказивања када се нешто *сматра као доказано*.

Тумачење норми парничног поступка – врши се применом аналогije, *argumentum a contrario*, на начин да се открије смисао материјалноправних норми. Строго формално тумачење везано за текст треба избегавати и само изузетно примењивати.

Општи поступак је правило у парници, а посебни поступци су изузетак.

СУД

7. Суштина правосудне функције*

Судска власт је једна **грана државне власти**.

Постоје три теорије о садржини судске власти:

- ▶ **Декларативна делатност** – суд је орган који само утврђује – декларише повреду. Донетом пресудом се не ствара никакво ново правило.
- ▶ **Конститутивна делатност** – пресудом се стварају и формулишу правила понашања. Суд је дужан да попуњава правне празнине.

- ▶ **Декларативно-креативна делатност** - основна делатност је да примени општу правну норму и утврди да је дошло до повреде права, а кад то учини уколико не пронађе то правило у закону мора га тумачењем допунити, што може утицати на будуће случајеве.

Судски силогизам – логичка операција суда, супсумација – подвођење чињеница под правну норму (горњи и доњи став)

8. Појам, врсте и степени суда*

Суд је специјализовани државни орган коме је поверено вршење судске власти у законом прописаном поступку.

- Државни орган
- Специјализован,
- Независтан,
- Стални (трајни) орган у коме влада хијерархија.

Врсте:

1. **Судови опште надлежности:** основни, виши и апелациони судови.
2. **Посебни (специјализовани) судови:** привредни, управни и прекршајни судови.
3. **Највиши суд је Врховни касациони суд.**

Судови се оснивају и укидају Законом, и законом им се одређује подручје. Може имати судску јединицу изван подручја.

Седиште суда – место у коме се налази зграда суда.

Подручје суда – територија на којој суд врши своју функцију.

Однос између судова се огледа у томе да је виши суд надлежан да испитује правилност одлуке нижег суда. ВКС – надзор.

Организациони облици рада ван суђења:

- ▶ **Судско одељење** – кривично и грађанско, а могу се основати и за радне, породичне спорове, ванпарнично, извршно и тд. Судским одељењем руководи председник одељења кога поставља председник суда. У одељењу се разматра рад одељења, правна питања, побољшање рада и стручности итд. *Седницу свих судија* сазива председник суда и на њој се одлучује о питањима од важности за цео суд и спорна питања између одељења.
- ▶ **Судска и правосудна управа** – судска и правосудна управа су делатности ван суђења које служе припреми и организацији рада суда и суђења. Судска управа се врши у одређеном суду а правосудна у свим судовима у Србији.

Правна помоћ између судова

Међусобна **правна помоћ судова** се састоји у предузимању радње од стране једног суда у поступку пред другим судом.

Правна помоћ се предузима само по молби другог суда, а разлог је целисходност а некада и неопходност, пре свега код извођења доказа. Замољени суд није овлашћен да цени целисходност радњи већ само да их изведе.

Међународна правна помоћ постоји ако је таква дужност предвиђена међународним уговором. Иако не постоји међународни уговор суд ће поступити по молби страног суда ако судови те државе нама фактички пружају правну помоћ. Судови у том случају поступају по правилима нашег парничног поступка.

9. Судије*

Избор, положај, разрешење и одговорност судија уређени су Уставом, Уставним законом и Законом о судијама (2008).

Модел избора судија у свету:

- Избор од стране парламента,
- Избор непосредно од стране грађана,
- Избор од специјализованог тела (правосудни савет)
- Постављање судија од стране извршне власти (Владе, шефа државе).

Код нас постоји специјализовано тело – Високи савет судства, које је настало поводом препорука Комитета министара Савета Европе за земље источне, средње и југоисточне европе. Оваква тела нису опште прихваћена у свету. Замишљена су као равнотежа између извршне и судске власти у источним и југоисточним земљама наоко пада берлинског зида.

Избор и ступање на дужност судија

Код нас је положај судија Уставом из 2006 године погоршан. Тај Устав не садржи разлоге за престанак судијске функције, већ се то уређује Законом. Судије се **први пут бирају на 3 године**.

За судију може бити изабрано лице кој је завршило **правни факултет** и положило **правосудни испит**. Што се тиче **радног искуства** потребно је испунити **опште** и **посебне** услове. Посебни услови се прописују у зависности од степена суда. Општи услови су домаће држављанство, стручност, оспособљеност, достојност итд.

Сметње за избор судије су неспојивост функције са другим положајима и занимањима.

Судије први пут бира Народна скупштина РС. Високи савет судства оглашава избор судија, прибавља податке, мишљења о стручности, оспособљености и достојности. Након 3 године судије на сталну функцију бира Високи савет судства.

Високи савет судства је Уставни институт – независан и самосталан орган који обезбеђује и гарантује независност и самосталност судија и судова. Има 11 чланова: 3 по положају (председник ВКС, министар правде и председник надлежног одбора Народне скупштине), 6 судија и 2 истакнута правника са 15 година искуства у струци. ВСС предлаже скупштини једног или више кандидата за једно судијско место.

Ступање на дужност – приликом ступања на дужност судија полаже заклетву пред председником Народне скупштине.

Положај судије - принципи

- ▶ **Независност** – финансијска (плата) и интерна независност (право на слободу схватања). Овај принцип подразумева и **забрану основања ванредних, привремених и прекних судова**, и забрану утицаја јавности на суд. Само судска власт може да врши распоређивање предмета судијама.
- ▶ **Непристрасност** – судија се руководи властитом проценом чињеница и сопственим тумачењем права.
- ▶ **Сталност** – судије се од стране ВСС бирају на сталну функцију.
- ▶ **Непреместивост** – судије се не могу преместити у други суд и место без његове сагласности. У случају упућивања (без сагласности) рад у другом суду траје привремено – до годину дана.

Одговорност судије

Кривична одговорност – судија одговара за кривично дело, али као државни функционер ужива **имунитет**. Судија не може бити приведен без одобрења ВСС. Ако буде покренут поступак судија ће бити **удаљен до укидања притвора, окончања поступка за разрешење или окончања кривичног поступка**.

Деликтна одговорност – за штету коју судија проузрокује **одговара Република Србија**, која има право на *регрес*.

Дисциплинска одговорност – одговара за несавесно вршење судијске функције или недостојно понашање. Може бити кажњен **јавном опоменом, умањењем плате до 50 %, забраном напредовања**, од стране дисциплинске комисије ВСС.

Престанак судијске функције

Судска функција редовно престаје **навршењем радног века**.

Пре тога може престати **разрешењем** из следећих разлога:

- Осуђен за кривично дело,
- Нестручног вршења дужности,
- Губитка радне способности,
- Тешког дисциплинског прекршаја.

Разлоге за разрешење утврђује ВСС, а дисциплинску повреду дисциплински органи. Право жалбе Уставном суду.

Судска функција може престати и на лични захтев ВСС.

10. Судије поротници*

Судије поротници су **правни лаици** који учествују у суђењу и доношењу одлуке.

Код нас је избор судија поротника нерегулисан и неконтролисан, што умањује њихову позицију.

За судију поротника може бити именован **држављанин РС**, који је **достојан** те функције и има **мање од 70 година**.

Посебни судије поротници **за малолетнике** – из редова учитеља, наставника, васпитача...
Судије поротнике **именује ВСС** на предлог министарства правде на период од **5 година**.
Поротници полажу заклетву.

Престанак функције – разрешењем, укидањем суда, истеком мандата. Судија поротник може бити суспендован.

За свој рад судије поротници имају право на накнаду.

11. Стручно судско особље

Број судског особља одређује **председник суда** актом о систематизацији. Оквирна мерила утврђује Министар правде.

Судијски помоћници:

- ▶ **Судијски сарадник** – може бити лице које има положен правосудни испит,
- ▶ **Виши судијски сарадник** – положен правосудни испит и 2 године радног искуства.
- ▶ **Судски саветник** – лице које испуњава услове за судију вишег суда (само у судовима Републичког ранга).

Судијски помоћници проучавају предмете које му додели судија и припрема их за суђења. Може им се поверити обављање и других послова.

Судијски приправник – лице које је завршило правни факултет и испуњава услове за рад у државним органима. Приправници се примају у радни однос на 3 године, а ако „положи са одликом“ у радни однос на неодређено време. **Приправник волонтер** – без радног односа ради стицања радног искуства за полагање правосудног испита.

12. Изузеће судија*

Изузеће има за сврху **спречавање пристрасног суђења**. Разлози изузећа важе и за судију поротника и за вештака.

Разлози за искључење (обавезно се искључује):

- ▶ Ако је странка, заступник или пуномоћник странке,
- ▶ Акционар или власник више од 3 % акција,
- ▶ Сродник по крви или побочној линији до 4 степена,
- ▶ Старатељ, усвојитељ, усвојеник...
- ▶ Између судије и странке тече друга парница,
- ▶ Поступао у стечајном поступку...

Разлози за изузеће (по оцени суда):

- ▶ Пријатељство или непријатељство,
- ▶ Сродство у даљем степену.

Поступак изузећа:

Судија који сазна за разлоге **прекида сваки рад и обавештава председника суда**. О томе се пази по службеној дужности у току целог поступка. Ако захтев буде усвојен **суд укида све радње** које је преузео судија и оне се **морају поновити**.

ОДНОС ПАРНИЧНОГ ПРЕМА ДРУГИМ ПОСТУПЦИМА

13. Парнични и кривични поступак

Границе парничног и кривичног поступка су јасно одређене самим њиховим **предметом**. У неким случајевима у кривичном поступку се одлучује и о грађанским правима, уместо парничног суда – **адхезиони поступак**. Таква правоснажна кривична пресуда има исто дејство као и парнична.

Парнични поступак – заштита субјективних права, по тужби. Довољна формална истина.

Кривични поступак – заштита правног поретка, по службеној дужности. Потребна потпуна материјална истина.

Кривични суд није везан грађанском пресудом о постојању кривичног дела кад је од њега зависила одлука у парници, иначе грађанска пресуда важи за кривични суд.

Из истог догађаја – најчешће када је реч о накнади штете из кривичног дела, разликује се да ли је кривичном пресудом лице оглашено кривим или ослобођено. **Уколико је оглашен кривим таква пресуда обавезује парнични суд**. Ослобађајућа пресуда не везује парнични суд.

Претходно питање – ако се постојање кривичног дела поставља као претходно питање, парнични суд *може о томе сам одлучити*, али ако је кривични суд правоснажно одлучио то везује парнични суд.

14. Панрични и управни поступак

Питање разграничења се своди на одређивање **правне природе предмета**.

Управним се сматрају односи где једна страна има **јавноправна овлашћења**, а уколико су субјекти равноправни онда је реч о грађанском односу.

ЗПП одређује да о спору неће одлучивати суд ако је посебним законом прописана надлежност другог органа.

Уколико утврди да није надлежан суд доноси **решење којим се оглашава ненадлежним**.

Сукоб надлежности између суда и управе решава **Уставни суд**.

ЗПП посредно прописује да је **парнични суд везан одлуком органа управе**, а ЗУП такву одредбу не садржи у погледу пресуда парничног суда.

Границе српског парничног поступка

- ▶ **Територијално начело** – границе деловања државних органа – државне границе.
- ▶ **Међународна надлежност** – суд је надлежан за спор са елементом иностраности ако је то изричито предвиђено законом или међународним уговором. Српски суд ће признати страну судску пресуду иако је био надлежан и он, **осим ако није била прописана искључива надлежност домаћег суда**.
- ▶ **Лица изузета од српског правосуђа** – дипломатски имунитет. Овај имунитет се не односи на спорове у вези са непокретностима на домаћој територији. Постоји спор да ли имунитет уживају само лица или и држава.

НАДЛЕЖНОСТ И САСТАВ СУДОВА

15. Појам и врсте надлежности*

Надлежност – **круг послова** једног суда и **обавеза поступања** правној ствари.

Састав суда – број и својства лица која суде. (принцип зборности суђења).

Надлежност врсте суда – **расподела послова између судова различитих врста** (између судова опште надлежности и привредног суда).

- ▶ **Стварна надлежност** – расподела послова **између различитих првостепених судова исте врсте**, на основу критеријума (вредност спора, природа предмета, својство субјекта).
- ▶ **Функционална надлежност** – делокруг рада судова **исте врсте – различитог степена**.
- ▶ **Месна надлежност** – веза између подручја суда и неког елемента спора (субјекат, предмет).

- **Атракција (привлачење) надлежности** – када је прописана **надлежност суда пред којим већ тече поступак** (*потпуна* – стварна и месна и *непотпуна* – само месна).

- **Задржавање надлежности** – ако је суд надлежан у време подношења остаје надлежан и кад се промене околности.

Суд пази на надлежност **по службеној дужности** у току целог поступка, **осим на месну**.

Месна надлежност се може уговорити (**пророгација**), а стварна и функционална не могу.

Надлежност је процесна претпоставка.

Сукоб надлежности – уколико се јави сукоб надлежности, суд не доноси никаво решење већ уступа предмет непосредно вишем суду који решава сукоб, уколико је реч о судовима исте врсте, а уколико су судови различите врсте сукоб решава ВКС.

Позитиван сукоб – када два суда присвајају надлежност. Када суд сазна да о истој ствари тече друга парница, одбацује тужбу.

16. Стварна надлежност*

Основни суд – у грађанским споровима, као првостепени, одлучује ако за одређене спорове није надлежан други суд, и води ванпарничне и извршне поступке ако није надлежан други суд (стамбени, радни односи, итд.)

Виши суд – у првом степену одлучује према вредности спора (преко 100.000 евра, о оспоравању очинства и материнства, о ауторским правима, проналази, модели, узорци, штракл. Објављивање информације, матична евиденција и сл.

Виши и апелациони судови деле **другостепену** надлежност. Апелациони је надлежан да одлучује по жалби ако није виши. (виши је надлежан за спорове мале вредности, против решења, и у извршним и ванпарничним поступцима).

Привредни судови – суде спорове између привредних субјеката, интелектуална права привредних субјеката, поводом одлука арбитража, статусни спорови правних лица, страна улагања, бродови и ваздухоплови, упис у судски регистар итд.

Привредни апелациони суд одлучује у другом степену.

Врховни касациони суд – ванредни правни лекови, учестала спорна питања, уједначавање тумачења и примене права.

Ванредни правни лекови: *ревизија, и ванредно преиспитивање правоснажне пресуде.*

17. Вредност предмета спора*

Вредност спора - **вредност субјективног права** за које се тражи заштита (главни захтев).

Поред главног постоји и споредни захтев који не улази у вредност спора.

Вредност предмета спора је важна за:

- Стварну надлежност,
- Састав суда,
- Право на ревизију,
- Да ли је спор мале вредности,
- Примена одредби о платном налогу.

По тужби за новчани износ вредност спора је тај износ. Када предмет спора није новац онда тужилац у тужби наводи вредност спора. Ако има више захтева – збир свих захтева.

Ако се спор односи на будућа давања – збир свих будућих давања али највише **до 5 година.**

18. Месна надлежност*

Месна надлежност је **уређена ЗПП**, за разлику од стварне и функционалне.

Месна надлежност се **може уговорити**, а може је одредити и виши суд.

- ▶ **Општа месна надлежност** – пребивалиште туженог. Држава, локална самоуправа – седиште скупштине, правно лице – место уписа у АПР.
- ▶ **Посебне месне надлежности:**
  - **Искључива надлежност**
    - a. *Forum rei sitae* – за непокретности.
    - b. *Ваздухоплов и брод* – место уписа у регистар
    - c. *Војна јединица* – команда војне јединице
    - d. *Спор поводом извршног или стечајног поступка* – привредни суд где се стечај спроводи
  - **Изабрана надлежност** – када се тужиоцу препишти да изабере суд (брачни спор, очинство и материнство, законско издржавање, накнада штете, гаранција произвођача, радни однос, трговинско право, меница и чек, сметање поседа...)
  - **Помоћна надлежност** – да се омогући једна тужба за више лица и да се омогући вођење спора пред домаћим судом (брачни спорови, имовински односи брачних другова, очинство и материнство, законско издржавање и када нема опште месне надлежности у Србији)
  - ▶ **Реторзиона надлежност** – ако је у страниој држави допуштена надлежност против српских држављана, одређује се надлежност српског суда против држављана те земље.
  - ▶ **Споразумна месна надлежност** – **пророгациона клаузула** у писменој форми. Прећутна пророгација постоји ако странка не истакне приговор ненадлежности – прихвата.
  - ▶ **Одређивање надлежности од вишег суда:**
    - **Делегација** – одређивање суда судском одлуком уместо оног одређеног законом,
    - **Ординација** – ВКС врши одређивање када се на основу закона не може утврдити,
    - **Концентрација** – одређује се законом за одређене групе правних ствари.

Састав суда

Састав првостепеног суда – у првом степену **суди судија поједнац**, уколико законом није прописано да суди веће. Сметање поседа увек суди судија појединац.

Састав другостепеног суда – другостепени суд суди **увек у већу.**

Врховни касациони суд – суди у већу од **троје судија.**

Ако је у неком предмету судио судија појединац а требало је да суди веће – **апсолутно битна повреда парничног поступка.**

19. Други учесници у поступку пред судом

Јавно тужилаштво

Главна функција ЈТ – *гоњење учинилаца кривичних дела*.

У парничном поступку ЈТ:

- У поступцима поништаја брака из тзв. јавноправних разлога,
- Као умешач код постојања јавног интереса,
- Улагање ванредног правног лека – захтев за преиспитивање правоснажне пресуде.

Јавно правобранилаштво

Орган који предузима правне радње ради остваривања права и *интереса Републике Србије*, њених органа, о других који се финансирају из буџета.

Јавни правобранилац – *законски заступник* наведених органа. Сви поднесци, позиви, одлуке се достављају директно ЈП а не органу који заступа.

Чл. 193. ЗПП – пре подношења тужбе покушај мирног решавања спора.

Поред заступања, ЈП даје и консултативна мишљења органима које заступа.

Орган старатељства

Орган старатељства у парничном поступку се појављује код:

- Заштите права детета,
  - Вршење и лишење родитељског права,
  - Давања стручног мишљења у спору између родитеља и деце,
- Орган старатељства је учесник у поступку а не вештак.

20. Адвокатура

Адвокатура је самостална и независна служба пружања правне помоћи.

Њен положај је одређен Законом о адвокатури (2011) као слободна професија.

Функције: заштита интереса странке и правног поретка, а првенствено служба стручне правне помоћи странкама (*правни савети, саствљање тужби, жалби, поднесака, заступање...*)

Услови за бављење адвокатуром:

- ▶ **Професионални услови** – диплома правног факултета, правосудни и адвокатски испит.
- ▶ **Лични услови** – држављанство РС, општа здравствена и потпуна пословна способност, достојност за бављење адвокатуром (*достојност оцењује слободно адвокатска комора*).
- ▶ **Радни услови** – обезбеђен радни простор (канцеларија)
- ▶ **Сметње** – радни однос, самостална делатност, осуђиван (недостојност), три године од претходног одбијања уписа.

Права и дужности адвоката

Права: слободно одлучује да ли ће прихватити пружање помоћи, право на заменика, право на отказивање пуномоћја, право на награду и трошкове, право на информисање.

Дужности:

- Стварно и ефективно бављење адвокатуром и чување достојанства професије,
- Обавеза стручног усавршавања и подучавања,
- **Чување адвокатске тајне** (временски неограничено, чува све што је поверено)
- **Пружање правне помоћи** – не може да одбије ако га суд постави. Заступање се заснива добијањем пуномоћја у писменом облику или на записнику.
- **Обавеза одбијања правне помоћи** – ако је заступао супротну страну, ако је поступао у истој правној ствари као судија или у другом државном органу, ако су интереси странке супротни његовим интересима.
- **Обавеза предаје списа странци**

Адвокатски приправници

Адвокатски приправници немају положен адвокатски испит. Закључују уговор са адвокатом који има најмање 3 године адвокатске праксе. Сметње за адвоката постоје и за приправника. Приправник је дужан да ради по упутствима адвоката. Уписује се у именик.

Дисциплинска одговорност

Адвокатска комора има дисциплински орган. Казне – новчана казна, брисање из именика.

Привремени престанак бављења адвокатуром

- Због стручног усавршавања,
  - Услед болести,
  - Због избора за народног посланика или одборника,
  - Код избора на јавну функцију у Републици, локалној самоуправи итд.
- Код привременог престанка **одређује привременог заменика**.

Престанак бављења адвокатуром

- У случају смрти – даном смрти,
- На лични захтев – даном брисања из именика,
- Заснивањем радног односа ван адвокатуре,
- Небављење адвокатуром непрекиднодуже од 6 месеци,
- Незакључивање уговора о осигурању од професионалне одговорности,
- Забраном рада или престанком својства адвоката.

Претече адвоката су били логографи у старој Грчкој (Демостен). Први адвокати у 12. Веку у Француској.

Начела адвокатуре:

- Аутономност – независни од државе,
- Слободна адвокатура – доступно сваком ко испуњава услове,
- Професионалност – само обучени и специјализовани стручњаци.

НАЧЕЛА ГПП

Организациона начела*

21. *Начело законитости*

Ово начело озаначава обавезу суда да суди само **по признатим изворима права**: устав, закон и други општи акти, потврђени међународни уговори и општеприхваћена правила међународног права.

Начело законитости важи и за материјално и за процесно право.

Суштина је **везаност суда за правну норму**. Због тога је дужан да познаје прописе.

То је основни принцип у савременом праву који важи за све органе па и за суд.

Одступање – изузетно када је суд овлашћен да пресуди по правичности.

Непоштовање овог начела је разлог за **жалбу и ревизију**.

22. *Начело независности суда и судије*

Пошто је дужан да поступа по закону, суд своје одлуке доноси **независно од других органа**.

Забрана утицаја других органа на рад суда.

Гаранције независности – подела власти, независност судије (судија не може бити одговоран за мишљење дато у одлуци), забрана утицаја других органа на суд...

Одступање – од случајног одабира предмета може се одступити само због преоптерећености.

Повреда независности суда и судије је повреда људских права – **уставна жалба и поступак пред ЕСЉП**.

23. *Начело јавности*

Обавеза суда да своју делатност учини **доступном јавности**, и право сваког да има увид у судску делатност. Доступност путем медија. Право лица које има правни интерес на **увид у списе**.

Одступања – само због **националне безбедности и јавног реда и морала**.

Неоправдано искључена јавност – **апсолутно битна повреда парничног поступка**.

24. *Начело равноправности*

Право сваког на једнако вршење материјалних права и **једнаку заштиту пред судом**.

Пред Уставом и Законом су сви једнаки. Уставом се јемчи једнака заштита пред судовима.

- ▶ **Доступност правосуђа** – странка која је парнично способна има право да сама, **без пуномоћника**, предузима све радње пред судом.

- ▶ **Равноправан третман** – преко начела **контрадикторности** (обостраног саслушања).

Одступања – само када су странке у суштински неједнаком положају.

Повреда равноправности је **кривично дело**.

25. **Право на правни лек**

Двостепеност – овај принцип омогућава сваком да уложи правно средство проти првостепене одлуке. Устав гарантује двостепеност што треба схватити као минимум.

Одступање – у Србији **нема одступања** од права на жалбу. Али жалба у споровима до 300 евра за физичка лица/1000 евра за правна лица – **не одлаже извршење**.

Ускраћивање права на жалбу – **апсолутно битна повреда поступка**.

Функционална начела*

26. **Начела диспозиције и официјелности**

Без тужбе нема парничног поступка.

Покретање поступка и његово одржавање је **ствар воље** носиоца права.

▶ **Отпочињање** – парнични поступак се покреће *подношењем тужбе суду*. Тако покренут поступак није непроменљив, али је **суд везан тужбеним захтевом**.

▶ **Ток** – у домаћем праву преовладава **принцип официјелности (судско кретање парнице)**, за разлику од страначког кретања парнице где странке имају претежан утицај.

▶ **Окончање** – поступак се окончава судском одлуком али постоје изузеци:

- Повлачење тужбе,

- Судско поравнање,

- Признање и

- одрицање од тужбеног захтева,

Радње којима се спор окончава на тај начин су **радње располагања**.

Одступања:

- **опште одступање** – суд неће дозволити располагање ако је у супротности са принудним прописима, јавним поретком и моралом.

- **Посебна одступања**

А. **Отпочињање** – у адхезионом поступку, када не зависи од воље странке (код престанка брака се мора одлучити и о родитељском праву).

Б. **Ток** – преовладава судско кретање парнице у односу на раније законско кретање.

В. **Окончање** – суд неће уважити располагања странака супротна са принудним прописима, јавним поретком и моралом.

Повреда начела диспозиције је **битна повреда парничног поступка**.

27. **Расправно и истражно начело**

Расправно начело – **процесни терет** странака да пред суд *изнесу чињенице и предложе доказе*.

Чињенице суд не прикупља по службеној дужности већ их **добива од странака**. Суд изводи само оне доказе које странке једна другој оспоравају.

Странке редовно изосе пред суд чињенице и доказе које њима иду у прилог. Али *суд није увек везан тим чињеницама и доказима*, тако да он, изузетно, може да употреби свој извор сазнања.

Одступања – истражно начело (по службеној дужности) се примењује: **у брачним и патернитетским споровима и када то јавни интерес налаже**. Ипак суд не може своју одлуку засновати на чињеницама о којима странкама није дата могућност да се изјасне.

Повреда код утврђивања чињеница – **апсолутно битна повреда парничног поступка** – погрешено и непотпуно утврђено чињенично стање је **разлог за жалбу**.

28. **Начело контрадикторности (обостраног саслушања странака)**

Обавеза суда да свакој странци омогући да се изјасни о радњама противника.

Парница се без овог начела данас не може замислити. Суд мора пружити прилику.

Овим начелом се остварује **процесна равноправност** странака путем:

- *Одговора на тужбу*,

- Питања на расправи *шта има да каже поводом тврдњи противника*,

- Суд *не може засновати своју одлуку* на чињеници о није пружена могућност да се изјасни,

- Достављања правног лека противној страни.

Број одступања је веома мали и само због онемогућавања одуговлачења поступка.

Повреда начела контрадикторности је **битна повреда парничног поступка**.

29. **Начело окончања поступка у разумном року (процесна економија)**

Скуп обавеза суда да о захеву странке **одлучи у разумном року**.

Ово начело није ближе дефинисано али је постоји богата пракса ЕСЉП а односи се на:

- ▶ **Понашање странке** – странка не сме тражити одлагање или пропуштање радњи без оправданог разлога,
- ▶ **Сложеност спора** – спорови са већим бројем захтева, спорови који би могли да утичу на друге спорове, са сложеним чињеничним и правним питањима, са нејасним основом.
- ▶ **Понашање суда** – ако се кашњења могу приписати држави или суду,
- ▶ **Специфичне околности** – нарочиту хитност захтевају: старатељство над децом, поверавање деце, радни спорови, физичке повреде...

Процесна економија - тежња да се спор реши *са што мање издатака и губитака*.

Употреба овог принципа **не сме бити на штету законитости** и правилности.

Повреда овог начела је **повреда људског права** – тужба ЕСЉП.

30. Начело поучавања неуке странке

Код нас парнично способна странка **може лично да води парницу**, без пуномоћника.

Тада постоји дужност суда да поучи странку, али **само у погледу процесних права**, а не у погледу материјалних права.

Ова дужност суда се односи и на друга лица у поступку, не само на странке.

Суд је дужан **да врати поднесак ради исправке** само странци која нема адвоката.

Суд је дужан да упозори сведока **да може да ускрати сведочење**, или одговори на питање.

Повреда овог начела је **релативно битна повреда парничног поступка**.

31. Начело непосредности и посредности

Ова начела треба увек посматрати у пару.

Непосредност – ако је **исти суд** извео доказе, прикупио чињенице и донео одлуку.

У нашем праву **непосредност је начело**. Ако се рочиште одлаже, наставак се по могућству обавља пред истим саставом већа.

Одступања – суд се овлашћује да не понавља у целости поступак пред другим већем (да не саслушава поново сведоке и изводи увиђај) већ да о томе **само прочита записник**.

Због повреде начела непосредности виши суд **пресуду укида** због **апсолутно битне повреде поступка**.

Међутим, из истих чињеница другостепени суд може извести другачији закључак.

32. Начело савесног коришћења процесним правима

Странка која **злоупотребљава** своја права – **чини неправду** другој страни. Нелојално парничење је апсолутно недопуштено, посебно према суду.

Суду се налаже **да спречи злоупотребу процесних овлашћења**.

Облици непоштеност парничења:

- Покретање парнице без *правог разлога*,
- *Процесне преваре* (неповлачење тужбе након вансудско поравнања итд)
- Радње *одуговлачења* поступка (предлагање нових доказа иако су они непотребни)

Дужност је сваке странке да говори истину, не би смела да прећути неповољну чињеницу.

Код нас **суд нема овлашћења** да одбаци жалбу која је очигледно неоснована.

Када је поднета тужба ради привидног спора суд ће је **одбацивати као недопуштену** због непостојања правног интереса, а **не може мериторно да одлучи**. Закон прописује 10-150.000 динара новчане казне за злоупотребу процесног права. Злоупотребом права се може проузроковати штета која се мора надокнадити.

Повреда овог начела је **релативно битна повреда парничног поступка**.

33. Начело усмености и писмености

Парничне радње могу бити писмене и усмене.

Писмене – поднесци. Усмени поступак (расправа) не искључује поднеске.

Усменост има предности због концентрације поступка управљање од стране суда.

Усменост има претежну улогу. Одлука се доноси **на основу усмене контрадикторне расправе**.

ЗПП је у великом мери форсирао писменост: тужба, одговор на тужбу, предлог за повраћај у пређашње стање итд – писмени поднесци.

Усменост своју примену налази пре свега **у првостепеном поступку**, док је **другостепени поступак углавном писмен**, али не искључује ни усменост.

Начело усмености – **главна расправа, писменост** – жалба и други правни лекови.

Непоштовање начела – **релативно битна повреда поступка**.

СТРАНКЕ

34. Појам странке

Странка је **физичко или правно лице** које *тражи* или *против кога се тражи* правна заштита. Странке у парничном поступку су – **тужилац и тужени**.

Парнични поступак је заснован на **двостраначкој конструкцији**, с тим да се на једној страни може наћи више лица (супарничарство). **Конфузија** наступа када се странке сједине и тада долази до *гашења парнице*. Умешач није странка.

Парнична странка је процесноправни појам а не материјалноправни, јер тужилац и тужени постају на основу чињенице да су у **тужби тако означени**. То се најбоље види у поступцима где тужилац не истиче право према туженом (*стечај, поништај брака од стране трећег лица, привремени старалац заоставштине* итд) где не постоји материјалноправни однос.

Тужилац и тужени **имају једнака права** у поступку, иако у стварности немају. То се ублажава поучавањем неуке странке. *Терет доказивања пада на тужиоца*.

ЗПП 2011 је чланом 193. пореметио овај принцип када је државне органе ставио у повољнији положај обавезним предлогом за мирно решавање спора (60 дана дилаторног рока, обавезна медијација, дискриминација странака).

Да би неко имао својство странке **мора да постоји**. *Непостојећи субјект не може бити странка у парници (НН лице)*.

Престанак својства странке:

- Ако је **тужилац престао да постоји** – пре него што је подено тужбу, парница се не може ни покренути нити водити.
- Ако је **тужени престао да постоји** – пре него што је достављена тужба, суд такву **тужбу одбацује**. Неки сматрају да се поступак обуставља по сили закона.
- Ако **тужилац или тужени престану да постоје** – након заснивања парнице долази до **прекида поступка**.

Обе странке **морају бити тачно одређене**, не одредиве.

35. Страначка сукцесија

У току парничког поступка може доћи до **промене странке**:

- **Универзалном сукцесијом** (материјалну сукцесију прати процесна)
- **Сингуларном сукцесијом** (материјалну не прати обавезно процесна)
- **Вољом странака**

Процесна сукцесија (промена парничних странака):

- ▶ Преиначење тужбе,
- ▶ Ступање трећег лица уместо странке,
- ▶ Ступање умешача уместо странке,
- ▶ Ступање именованог претходника уместо странке,
- ▶ Преузимање поступка од наследника.

Нова странка **прима парницу у стању у којем се налази приликом промене**.

Уколико се спорно **право пренесе у току парнице** – **нема законске сукцесије**, а спор се може завршити међу странкама између који је и почела.

Питање отуђења спорног права у току парнице – више различитих мишљења (наставити спор са истим захтевом и истим странкама, забрана отуђења спорног права, фикција заступања странке којој је отуђено право, спор завршити међу истим странкама али дејство и према стицаоцу итд.) **ЗПП – ако странка отуђи своје право у току парнице пресуда има дејство и према стицаоцу, па иако је савестан.**(најлошије решење).

Својства странке*

36. Страначка способност

Свако лице које може бити носилац материјалних права и обавеза **има страначку способност**. Страначка способност почива на материјалноправном субјективитету.

- ▶ **Апстрактна** – свако физичко или правно лице,
- ▶ **Конкретна**:
  - на основу **закона** (ЈТ, орган старатељства, привредна друштва у оснивању, стечајна маса, заоставштина)
  - на основу **судске пресуде** (може се признати неком облику удруживања које нема та својства по закону). Ово признање страначке способности делује **само у текућој парници**.

Страначка способност је процесноправни појам који само почива на материјалноправном субјективитету.

Уколико недостаје страначка способност суд се не може упустити у поступак.

37. **Парнична способност**

То је својство странке да пуноважно, својом вољом **предузима радње у поступку**, непосредно или преко заступника.

Као и страначка и **парнична способност је процесноправни појам** који се ослања на материјално право. Ко нема страначку не може имати ни парничну способност.

▶ **Парнична способност физичких лица** – није као пословна способност да може бити делимична. **Лице или има или нема парничну способност.** Парнично способна је она странка која је потпуно пословно способна.

▶ **Парнична способност физичких лица са ограниченом или делимичном пословном способношћу** – та лица имају потпуну парничну способност само у оним споровима проистеклих и материјалноправног односа у коме су пословно способни. У осталим споровима немају парничну способност.

▶ **Парнична способност правних лица** – стиче се моментом регистрације кад и пословна.

За парничну способност страних држављана меродавно је право те државе о способности.

Парнична способност је **општа процесна претпоставка**, на коју суд пази у току поступка.

Парнично неспособног странци суд мора да постави заступника, ако нема законског.

Непостојање уредног законског заступања је **апсолутно битна повреда поступка.**

Свако физичко лице које је пословно способно претпоставља се да има парничну способност. Уколико је у току поступка изгуби **поступак се прекида** по сили закона.

Постулациона способност

Способност да странка **сама, без заступника предузима све правне радње у поступку.**

Поред тога, иако има заступника странка може да сама предузима радње уколико има постулациону способност.

38. **Стварна и процесна легитимација странке***

Процесна легитимација

Није дефинисана законом. Састоји се у **правном интересу странке да води поступак.**

▶ **Активна** – да буде тужиоц, да води парницу против одређеног туженог ако:

- Има право да уопште води судски поступак,
- Тврди да је тужени угрозио његово право и
- Вођење спора није пренето на неко треће лице.

▶ **Пасивна** – да се спор води против тачно одређеног туженог ако:

- Су испуњени услови за активну легитимацију тужиоца и спор није пренет на треће лице.
- Недостатак процесне легитимације – **одбацивање тужбе као недопуштене.**

Стварна легитимација

Лице је стварно легитимисано **ако је учесник материјалноправног односа** из кога је настала парница.

Стварна легитимација је **материјалноправне природе** а не процесноправне.

Процесна и стварна легитимација се увек не поклапају и могу бити **одвојене:**

- **Популарна тужба** – свако може бити тужилац,
- **Јавни тужилац** – непостојање брака у јавном интересу,
- **Заштита ауторских и сродних права преко специјализоване установе,**
- **Стечај** – преко стечајног управника,
- **Заоставштина** – кад су наследници непознати – заступник заоставштине.

ЗАСТУПАЊЕ СТРАНКЕ

39. **Законски заступник***

То је лице које **на основу закона или одлуке надлежног (управног) органа овлашћено** и дужно да у име и за рачун **парнично неспособне странке** предузима парничне радње.

- Законски заступник је физичко лице
- Има обавезу да заступа парнично неспособну странку

- ▶ **Заступање малолетника** – по закону *родитељи или усвојиоци* заступају малолетну децу заједно. Ако родитељско право врши само један родитељ, он је законски заступник.
- ▶ **Заступање пунолетних** – законски заступник је *стараоц* пунолетног лица.

Законски заступник предузима парничне радње без посебног овлашћења, осим за најзначајније радње за које мора имати **посебно овлашћење**: *подношење и повлачење тужбе, признање или одрицање од тужбеног захтева, закључење поравнања и сл.*

Странка нема овлашћење да предузима правне радње, па се поднесци, позиви и остало достављају заступнику. Заступник мора да врши дужност савесно и **да има овлашћење**.

Привремени заступник

Суд ће поставити **привременог заступника**:

- Ако нема законског заступника,
- Постоји супротност интереса код законског заступника и странке,
- Обе странке имају истог законског заступника,
- Непознато боравиште туженог а нема пуномоћника,
- Тужени и заступник се налазе у иностранству и није могуће достављање.

За привременог заступника се може поставити само адвокат. Оглас се истиче на огласној табли суда, службеном гласнику и интернет страници суда.

40. Заступник правног лица*

У парници важе одредбе о заступању Закона о привредним друштвима, као и статута.

Закон о привредним друштвима познаје 4 врсте заступника:

- Законски заступник,
- Статутарни заступник,
- Заступник по запослењу и
- Прокуриса.

Заступник ПД не мора бити физичко лице. Постоји и претпостављено заступање када ПД континуирано прихвата да га неколицине затупа.

Ортачко друштво заступа сваки ортак, а **АД** затупа по закону генерални директор.

И законски заступник мора да има **посебно овлашћење за најважније радње**.

Републику Србију заступа **јавно правобранилаштво**.

41. Пуномоћник*

Пуномоћник је адвокат који у име и за рачун странке предузима парничне радње. Поред адвоката правно лице може заступати и запослени са положеним правосудним испитом.

Странка може парницу водити сама. Али ЗПП/2011 прописује да ако ангажује пуномоћника он **мора бити адвокат**. Код улагања **ванредних правних лекова**, он неће бити допуштен ако није изјављен **од стране адвоката**.

Странка **из иностранства мора имати пуномоћника** за примање писмана који не мора бити адвокат.

Опште пуномоћје не овлашћује за вођење парнице, па се мора дати посебно.

Радње пуномоћника се сматрају радњама странака, пуномоћник је *физичко лице*, а заступање је *вољно* (не на основу закона).

Пуномоћник може бити:

- Са завршеним правним факултетом,
- Адвокат и приправник уписан у именик адвокатске коморе.

У поступку по ванредним правним лековима мора бити адвокат (ревизија).

ЗПП/2011 има проблематичне одредбе о пуномоћнику. Оне отежавају право странке на приступ суду и право на једнаку заштиту. По ранијим прописим странку је могла заступати свако процесно способно лице. Закон о адвокатури/2011 – адвокат слободно прихвата пружање помоћи.

Пуномоћје се заснива једностраном изјавом воље заступане странке. Између пуномоћника и странке постоји однос који представља **уговор о налогу**.

Обим пуномоћја

- ▶ **Опште пуномоћје.**
- ▶ **Посебна пуномоћја:**
  - **Парнично пуномоћје** – најчешћи облик. Даје се за конкретну парницу и оно овлашћује по правилу за све радње у поступку. Исто важи и за адвоката и за запослено лице.
  - **Ужа посебна пуномоћја** – ограничена на један стадијум парнице или на одређену радњу.

Преношење пуномоћја

Пуномоћје се може пренети. Супститут одговара за штету према странци, а први пуномоћник за избор. Адвоката може замењивати приправник ако је странка то изричито рекла.

Радње пуномоћника се сматрају радњама странке. У случају неслагања пуномоћника и странке, меродавно је оно што је изјавила странка. Странка може опозвати признање које је дао пуномоћник на рочишту.

Процесни значај пуномоћја

Суд у току целог поступка пази на уредност пуномоћја по службеној дужности, а пуномоћник је приликом прве радње дужан да поднесе пуномоћје.

Falsus procurator, negotiorum procurator

Пуномоћник **са неуредним пуномоћјем** је *Falsus procurator*. Суд му ускраћује заступање. Све радње које је такав заступник предузео се укидају. Пуномоћје се може **ратификовати** али само за све радње, не делимично.

Negotiorum procurator је лице које предлаже да му суд дозволи заступање иако нема пуномоћје, али се према околностима очекује да ће бити ратификовано. С обзиром да ЗПП/2011 утврђује да то мора бити адвокат, готово је немогућа ситуација са *Negotiorum procurator-ом*.

Престанак пуномоћја

- ▶ Правоснажним **окончањем парнице**,
- ▶ **Опозивањем** или **отказом**,
- ▶ **Смрћу** пуномоћника или престанком бављења адвокатуром, смрћу странке,
- ▶ **Губитком парничне способности** странке,

Уже пуномоћје престаје истеком предвиђеног времена или предузимањем радње.

Странка може имати више пуномоћника и сви су овлашћени да заступају. Један пуномоћник не може противљењем да отклони дејство неопозивих радњи које је предузео други пуномоћник.

СУПАРНИЧАРСТВО

42. Појам и заснивање супарничарства

Супарничарство постоји када се *на тужилачкој или туженичкој страни* нађе **више лица**.

Супарничарство је по правилу **факултативно** – закон само изузетно прописује да мора постојати супарничарство. То значи да суд неће одбацити тужбу ако нису поднели сви заједно.

Супарничарство се **заснива подношењем тужбе где је обухваћено више лица**. Поред тога може се засновати **и после заснивања парнице** – вољом странака или услед неког ванпроцесног догађаја.

Сви супарничари морају да испуњавају опште услове (способности).

Од супарничарства треба разликовати спајање парница, које је могуће само под законом одређеним условима.

43. Врсте супарничарства

Супарничарство је **допуштено само ако је одређено Законом**.

- ▶ **Материјално и формално** – у зависности од постојања материјалноправног односа,
- ▶ **Просто (обично) и јединствено** – да ли је обавеза суда да одлучи једнако према свима,
- ▶ **Активно, пасивно и обострано** – на тужилачко, туженичкој или на обе стране,
- ▶ **Изворно и накнадно** – када је засновано,
- ▶ **Безусловно и супсидијерно** – да ли постоји или не постоји неки услов
- ▶ **Законски случајеви супарничарства** – посебно прописани случајеви.

Суд може позвати супарничаре да именују **заједничког пуномоћника**. Пресуда делује на сваког супарничара према противној странци.

Материјално супарничарство

Постоји када њихова права проистичу **из истог материјалноправног односа**.

1. **Материјалноправна заједница** – сусвојина, заједничка својина, санаследници итд.
2. **Из истог чињеночног основа** – заједнички уговор, заједнички деликт, догађај и сл.

Постојање супарничарства **процењује се на основу тврдње тужиоца у тужби**. Да би постојало супарничарство потребно је да је суд **стварно надлежан за све а месно бар за једног**.

Формално супарничарство

Постоји када њихова права происичу **из битно истверсног чињеничног и правног основа**. Ту је реч о захтевима или обавезама **исте врсте**. Ово супарничарство може постојати само **ако је суд и стварно и месно надлежан за сваки захтев**.

Просто супарничарство

Постоји када **сваки од супарничара може самостално и независно да предузима парничне радње**. Ако један оспорава чињенице а други не, суд изводи доказе само према њему, а **према другима се сматрају доказане**. Код овог супарничарства и **рокови истучу посебно**. Суд према томе, може изрећи и делимичну пресуду, само према неким супарничарима, а она се може побијати само у делу који се односи на једног супарничара.

Јединствено супарничарство

Постоји када се спор може једино решити **једнако према свим супарничарима**. Ово није чест случај и њих одређује закон, или природа правног односа (оспоревање тестаментна важи за све, поништај уговора по тужби трећег важи и за остале итд).

Битно за ово супарничарство је **неужност подједнаког пресуђења према свима**.

Да би вођење парнице било допуштено у супарничарству **морају учествовати законом одређена лица, иначе неће постојати стварна легитимација** и суд ће одбити захтев као неоснован.

О **неужном супарничарству** води се рачуна **по службеној дужности**.

Закон је прописао **фикцију – јединствени супарничари се сматрају као једна странка**.

Неповољне радње – ако неки од супарничара предузима неповољне радње (признаје тужбени захтев и сл.) а други се противе, таква радња нема правно дејство. Делатне радње једних важе за све друге супарничаре, као и рокови.

Активно и пасивно, Изворно и накнадно и законско супарничарство.

Супарничарство по тужби трећег лица (главно мешање)

Када треће лице приступа тужбеном захтеву, оно се не меша у туђу парницу него **заснива нову парницу**. То се сматра **покретањем новог поступка из већ засноване парнице**. Захтев умешача не мора бити исте врсте као у текућој парници.

Супарничарство главног дужника и јемца

Да би настало ово супарничарство, треба да се уговор о јемству томе не противи и **да поверилац прво позове главног дужника да испуни обавезу**.

Супарничарство са евентуално туженим (супсидијарно супарничарство)

Тужбени захтев може гласити тако да уколико се захтев не усвоји према једном туженом, **да се усмери према другом**. Тужбом се мора одредити редослед тужених. Овим тужилац жели **да избегне ризик погрешне стварне легитимације** и друге парнице. Супарничарство је могуће само ако је за оба суд месно надлежан.

Да би се засновало супсидијарно супарничарство мора да постоји **процесна претпоставка да је према првом супарничару тужбени захтев правоснажно одбијен**. Овде постоји одложни услов. Када се према првом донесе одбијајућа пресуда, мора се застати са поступком до правоснажности те одлуке.

Супарничарство послодавца и запосленог

То је просто супарничарство, али није евентуално, већ су они солидани дужници. Исти је случај и са **супарничарством осигуравача и власника возила**.

ИНТЕРВЕНЦИЈА (МЕШАЊЕ) У ПАРНИЦИ

44. Учешће умешача*

Умешач (интервенијент) је треће лице које се у спору **придружује једној од странака**.

Циљ је **помагање странке и контролисање начина вођења спора** – заинтересованост за успех у спору.

- **Добровољно мешање** – по сопственој иницијативи,
- **Принудно мешање** – на позив суда или једне од парничних странака.

Обично мешање

Лице које има **правни интерес** може се у парници **придружити једној од странака**.

Битан услов је постојање **правног интереса за успех једне од странака**.

У нашем праву **умешач није странка**, а у англосаксонском праву стиче то својство. У француском праву се прави разлика између главног и споредног мешања, тако да главни умешач има својство странке а споредни не.

Умешач је у нашем праву – **помоћник и контролор** странке. Једино правни интерес може бити разлог за мешање, а није довољан само економски, морални и сл.

Треће лице може **ступити** као умешач све *до правоснажног окончања парнице*.

Умешач не може бити неко ко је већ странка у парници, и не може бити нестврстан, већ се **мора приконити једној страни**. Својсво умешача се признаје посебном одлуком суда на коју има право жалбе само уколико се одбије захтев за мешање.

Умешач нема својство странке и **не може предузимати диспозитивне радње**. Радње које он предузима не везују суд ни странке. Он је само помагач и његова жалба нема суспензивно дејство. На крају и пресуда не гласи на умешача.

Улога умешача је **да утиче на садржину пресуде**, али он *не може да оспорава чињенично стање* нити правне квалификације.

Пресуда има **интервенцијски ефекат само на однос између помогнуте странке и умешача**.

Супарничарска интервенција

Уколико умешач има супарничарски однос, његове радње имају **дејство као да их је предузела помогнута странка**. Он **има положај странке**. Ипак, он *не може предузимати диспозитивне радње* (повући тужбу, одрећи се тужбеног захтева и сл.) ако се странка томе противи. Супарничарски умешач **са помогнутом странком чини једну странку**.

45. Обавештење о парници

То је радња којом странка **ставља до знања трећем лицу да постоји парница**, најчешће у случају када постоје претпоставке *за учешће тог лица као умешача*. Обавештење је могуће све до завршетка парнице. Уколико се пропусти да се обавести – не престају права трећег лица.

Суд обавештава РЈП, односно другог овлашћеног за заступање јавног интереса.

Именовање претходника

Држаоц ствари у својинском поступку има право да **именује оног у чије име ствар држи**.

Именовање се чини зато јер је именовано лице **позваније да се од тужбе брани**.

Суд ће позвати именованог на рочиште, али *ако он не дође, тужени се не ослобађа*.

46. Интервенција јавног тужиоца

ЗЈТ предвиђа учешће ЈТ у парничном поступку али увек као парничне странке а не као умешача (поништај уговора, развод брака и сл.). Разлози за мешање нису наведени. Остаје да се закључи да ће **суд позвати ЈТ** када је потребно његово мешање у парницу. Он је **умешач у јавном интересу**. Њега суд позива на сва рочишта и доставља му све поднеске.

47. Интервенција органа старатељства

Најчешће се орган старатељства јавља **као странка по дужности у поступку** (мишљење о правима детета и сл.). У случајевима када га Породични закон не овлашћује на подизање тужбе – али одређује да суделује у парници, орган старатељства има **својство умешача у интересу детета**.

ПАРНИЧНЕ РАДЊЕ

48. Парничне радње странака*

Парнична радња је **понашање странке** предузето редовно у оквиру поступка, које је **уређено процесним правом**.

- **Понашање странке** - (активно или пасивно),
- **Фикција** – да је пропуштањем предузета радња,
- **Вољна радња** – заснована на правно релевантној вољи,
- **Уређена процесним правом** – не матријалним.

Деловање странке које није регулисан процесним првом нема карактер парничне радње.

Разлике између парничне и материјалноправне радње:

Парнична радња

- Заснивање, развој и окончање поступка
- Једнострана

Изјава воље

- Заснивање, развој и окончање односа
- Једнострана и двострана

- Због постизања пресуде
- Не зависи од ванпроцесног услова
- Не побијају се, опозивају се
- Није везана за доношење пресуде
- Није везана за парнични поступак
- Чињенице се побијају

Недостаци парничних радњи могу бити: **мане воље**, нескладу са законом у погледу – облика, садржине и способности странке.

Радња са недостатком се може **конвертовати** након чега ће је суд сматрати за правилну. Такође, радња се може **санирати** на тај начин што ће се **поновити**.

49. Врсте парничних радњи

1. **Вољне и невољне** – по правилу су вољне, што значи да је странка хтела саму радњу. Ако је поднесак потписан од стране другог и поднет без знања странке – није парнична радња. Радња предузете у **заблуди, под претњом или преваром** – **јесте парнична радња**, са маном воље.
2. **Изричите и конклюдентне** – правило је изричите.
3. **Посредне и непосредне** – посредне радње су правило:
  - Предлози (*стварни и процесни*)
  - Тврдње (*чињеничне и правне*)
  - Означавање доказног средства (*повлачење тужбе, одрицање од жалбе итд.*)
4. **Опозиве и неопозиве** – опозиве (може је касније лишити дејства), неопозиве (не може је касније лишити дејства).
5. **Нападне и одбрамбене**
6. **Писмене и усмене** – писмене (поднесак), усмене на рочишту
7. **Једностране и двостране** – редовно су једностране, а *двостране* су резултат сагласности обеју странака *само ако је законом предвиђено* (уговор о пророгацији, споразум да у другом степену суди веће, уговор о надлежности арбитраже, судско поравнање).

50. Облик парничних радњи

Поднесци

То је **писмени облик** парничне радње странке.

1. **Одређујући** – њиме се ставља неки процесни предлог (тужба, одговор на тужбу, жалба)
2. **Припремни** – њиме се наводе чињенице које треба изнети на припремном рочишту,
3. **Остали** – саопштења о адреси, саопштење о опозиву пуномоћја итд.

Поднесак мора бити **разумљив, потпун и благовремен** (15 дана пре рочишта).

Ако странка *има адвоката* – *поступак се не враћа на исправку* и допуну, а ако нема вратиће се ради исправке и допуне као неугој странци. Ако поднесак садржи неку *увреду* – новчана казна.

Језик у поступку

У Србији је у службеној употреби **српски језик и ћирилично писмо**.

Од овог принципа се одступа на подручју **првостепеног суда** где у живи становништво националне мањине (15 % према последњем попису). У том случају је поред српског језика и ћириличног писма у службеној употреби и језик и писмо те националне мањине.

Другостепени поступак је на српском језику али странке имају **право употребе свог језика у поднесцима**.

Када учествују странке чији језици нису исти – на језику *по споразуму странака*, ако је у том суду у употреби и језик мањине. Ако се не споразумеју – одређује суд.

Ако у суду није у употреби језик мањине – поднесци, молбе, жалбе, тужбе се могу подносити на језику мањине, а отправци им се преводе и достављају.

51. Време парничних радњи

Правило је да се **свака радња предузима према суду**.

Рочишта

Рочиште је **време намењено усменим радњама странака и суда**. Оно се одређује у сваком поједином случају, означавањем дана и тренутка.

Постоје **обавезна** (главна расправа) и **факултативна** (када суд сматра) рочишта.

Временски оквир

Временски оквир је **обавезан** и поставља се због *права на суђење у разумном року*. Непоштовање временског оквира представља **дисциплински прекршај судије**.

Временски оквир је прелиминарни план усменог расправљања.

Он се утврђује **Решењем** о одређивању временског оквира *на припремном рочишту*. План је прилиминаран и провизоран тако да може бити промењен. Суд утврђује временски оквир **на предлог странака** које позива да их дају. Ако странке не дају предлог, може их казнити, или сам решити временски оквир. Против овог Решења није допуштена жалба.

Место одржавања рочишта – је по правилу зграда суда. Суд благовремено позива све странке и остала лица да присуствују рочишту. Изузетно, рочиште се може одложити.

Рокови

Рок је временски период одређен за предузимање парничне радње странке, а изузетно и суда (за доношење пресуде након закључења гл. расправе и за писмену израду пресуде).

Врсте рокова

- ▶ **Преклузивни** – истеком странка губи право да предузме парничну радњу,
- ▶ **Инструктивни** – чешће за радње суда.
- ▶ **Перемпторни** – радњу треба предузети док рок тече,
- ▶ **Дилаторни** – радња се може предузети тек по истеку рока
- ▶ **Апсолутни** – конкретно одређени дан
- ▶ **Релативни** – наступањем одређеног догађаја
- ▶ **Субјективни** – од времена када странка сазна
- ▶ **Објективни** – од настанка догађаја
- ▶ **Законски** – одређени законом, не може се продужити.
- ▶ **Судски** – када суд одреди рок, може га суд и продужити.

Рачунање рокова

Временске јединице – **дани, месеци и године**.

Рок почиње да тече прво наредног дана и истиче истеком последњег дана.

У рок се рачунају и празници и суботе и недеље, али ако рок падне у нерадни дан, помера се на први наредни радни дан.

Одржавање рокова

Странка је одржала рок ако је предузела радњу пре његовог истека. Ако је поднесак упућен електронском поштом, време подношења је време потврде пријема.

52. Пропуштање парничних радњи*

Парнична радња је пропуштена **ако није предузета у време за које је везана**.

Усмена радња је пропуштена и ако странка није дошла на рочиште а уредно је позвана.

Последице пропуштања настају *по сили закона*:

- ▶ **Преклузија** – немогућност предузимања радње по протеклу рока.
- ▶ **Презумпција да је предузета друга радња** – ако не исправи поднесак сматра се да га је повукла.
- ▶ **Пресуда због пропуштања и друге тешке последице.**

Правило о преклузији се примењује изузетно **у случају изостанка**. Странка која је пропустила припремно рочиште повлачи доношење пресуде због изостанка, а тужени је не може побијати због погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања.

Ако са главне расправе изостану и тужилац и тужени, тужба се сматра повученом.

Изостанак само једне странке не задржава даљи ток поступка.

Ако једна странка није присутна трпи последице немогућности да одговори на тврдње друге, што је иначе обавеза.

Неспорном чињеницом се сматра и она чињеница која није оспорена.

53. Враћање у пређашње стање*

Закон предвиђа враћање у пређашње стање (*restitutio in integrum*) како би се странци омогућило да предузме радње које је пропустила.

Повраћај се може дозволити **само на предлог преклудираних странака** и то:

- ▶ Ако је пропуштање **имало за последицу преклузију**,
- ▶ Ако је **разлог оправдан**,

- ▶ Ако је предлог **поднет благовремено** (8 дана од престанка разлога за пропуштање, а најкасније 60 дана од пропуштања)

Постпак по предлогу – решава суд пред којим је радња пропуштена. Предлог се подноси писмено, а неблагоприятан и недозвољен предлог се одбацује. Ако се повраћај дозволи није допуштена жалба.

Правоснажношћу Решења о дозволи повраћаја у пређашње стање, **парница се враћа у оно стање у коме је била пре пропуштања**. Суд ће поводом тога заказати ново рочиште, а укинуће се све радње које су донете поводом пропуштања. Трошкове сноси предлагач.

ПАРНИЧНЕ РАДЊЕ СУДА*

54. Судске одлуке*

Судска одлука је **парнична радња суда** којом се **ауторитативно изриче да је настала правна последица** из одређених претпоставки.

Најчешће је судска одлука акт **декларативне природе**, али може бити и **конститутивна**.

- ▶ **Решење** – се решава о свим питањима која нису предмет спора. Надлежност за доношење решења је подељена између председника и већа (веће кад је законом предвиђено).
- ▶ **Пресуда** – њоме се усваја или одбија тужбени захтев.

Пресуду доноси веће по одржаној главној расправи. И пресуда и решење се доносе након гласања после већања.

Непостојећа пресуда – је пресуда која нема сва обележја пресуде (не потиче од суда и сл.). Непостојећом пресудом се спор не решава, тако да странке могу тражити наставак спора. Непостојећа је нпр. пресуда у којој је једна странка измишљено лице.

Пресуда без дејства – постоји као државни акт којим се спор решава. Она ће остати на снази ако не буде нападнута. О овоме суд пази по службеној дужности. Пример – пресуда о разводу брака након смрти брачног друга. Странка може тражити доношење декларативне пресуде да је пресуда без дејства.

До ЗПП/2011 ова два појма нису била позната нашем процесном праву.

55. Управљање парницом*

1. **Формално управљање** – радње које се односе на временски развој поступка (заказивање, одлагање рочишта, позивање итд.)

2. **Материјално управљање:**

- ▶ **Концентрација процесне грађе** – спајање више парница у једну
- ▶ **Ограничења на одређена питања** – доношење међупресуде и делимичне пресуде
- ▶ **Припремање главне расправе** – испитивање процесних претпоставки, припремно рочиште, увиђаји, вештачења
- ▶ **Доказивање** – суд утиче на странке да у првостепену поступку изнесу све доказе.

Радње управљања поступком се најчешће спроводе **решењем**. На ова решења **није дозвољено право жалбе**, а иста се може побијати жалбом против пресуде.

56. Достављање*

Достављање има за сврху да се лице коме се доставља **уозна са садржином**.

Кад се достављање **спроведе на начин у складу са законом**, достављање **производи дејство** и када се адресат није упозано са садржином.

ЗПП/2011 увео као новине – достављање **електронским путем**. Код оваквог достављања мора се обезбедити доказ да је достављање извршено штампаном потврдом о достављању.

Достављање адвокатима – новина је достављање **у суду – поштански преградак**, који се отвара на захтев адвоката а по одлуци председника суда.

Достављање се сматра извршеним **прибијањем на врата** стана или пословне просторије.

Начин, време и место

Достављање се увек врши **преко суда**, а изузетно директно између странака, али и тада морају доставити суду заједно са доказом о достављању.

Достављање се врши **преко лица запослених у суду**, других државних органа и организација регистрованих за достављање. Достављање се врши **и електронским путем**.

Време достављања – радним даном, дању од 07-22.

Место достављања – стан, радно место или зграда суда.

Предаја другом лицу

Може се извршити неком од **одраслих чланова домаћинства**. Такво лице не може пуноважно одбити пријем. Такође се може доставити и другом лицу које ради са адресатом.

Лично достављање

Одлуке **против којих је допуштена посебна жалба морају се лично доставити**, или законском заступнику. Ако се не затекне оставља се 30 дана да подигне у суду и истиче на огласној табли након чега се сматра да је достављање извршено.

Достављање адвокату

Може се извршити осим њему и лицу које ради у његовој канцеларији, као и у преградак. Када странка има више адвоката довољно је да се достави једном од њих.

Достављање заступнику

Ако странка има заступника, њему се врши и достављање.

Достављање државним органима

Врши се достављањем у просторији која је намењена за то – писарници. Војним лицима, полицији и сл. достављање се врши њиховој команди.

Достављање у иностранству

Врши се дипломатским путем, ако међународним уговором није другачије предвиђено.

Странка је дужна да пријави сваку промену адресе одмах суду. Ако не пријави, достављање се сматра извршеним након 8 дана од прибијања на стару адресу.

Одбијање пријема – ако неоправдано одбије пријем, оставља се у просторијама или на столу, и тиме се сматра да је достављање извршено.

Прибијањем на врата стана или пословне просторије достављање се сматра извршеним.

57. Записници*

Записник је судска констатација о предузетим радњама на рочишту.

Записник се сачињава израдом писаног текста **на основу диктата судије**, а може и на основу тонског или оптичког снимања. Тонски запис се у року од 8 дана мора преточити у писани.

О мање важним радњама саставља се службена белешка.

У **записник о главној расправи** се нарочито уноси:

- Да ли је расправа јавна или је јавност искључена,
- Садржина изјава странака, њихове предлоге, доказе итд.
- Искази сведока, вештака итд.

У записнику не сме **ништа да се брише, додаје или мења**.

На основу записника се остварује увид у ток и садржај поступка.

Доказна снага – записник је **доказ о садржини и редоследу радњи** на рочишту. Раније је био необорив доказ, а сада има исту снагу као свака јавна исправа.

Посебан значај има **записник о већању и гласању**. Он се ставља у посебан омот и може га отворити само виши суд када решава о правном леку.

ПОСТУПАК ПРЕД ПРВОСТЕПЕНИМ СУДОМ

58. Тужба – општа разматрања

Тужба је **једнострана парнична радња** тужиоца којом **започиње парнични поступак**.

За подношење тужбе није потребна сагласност противника.

- ▶ Тужбом се **покреће парнични поступак**,
- ▶ Тражи се **заштита угроженог права**,

Тужба је **двоструко усмерена** – према суду и према туженику. Преиначење, противтужба или стављање прејудицијелног захтева се сматра новом тужбом.

Реч тужба – означава тужбени захтев и тужбу као поднесак.

Правни интерес – да би подизање тужбе било оправдано **тужилац мора да има правни интерес**. Он постоји кад год је неко право неподмирено тако да се једино интервенцијом суда може поправити.

Код **кондемпнаторне тужбе** правни интерес се претпоставља.

Код **преображајне тужбе** правни интерес већ постоји због саме правне промене.

Под правним интересом треба разумети **посебан интерес самог тужиоца**. Уколико њега нема председник већа ће **одбацити тужбу** на припремном рочишту, као **недопуштену**.

Врсте тужби*

59. Тужба за чинидбу (кондемнаторна тужба)

Кондемнаторна тужба – постоји када тужилац тражи да **суд туженог осуди да испуни неку чинидбу**.

Њоме се може тражити заштита како *релативних* тако и *апсолутних права*.

Чинидба може бити **позитивна** (чињење) и **негативна** (трпљење, уздржавање). Ако тужени не испуни чинидбу тужилац може тражити њено **принудно извршење**.

Осуђујућа (кондемнаторна) пресуда – је најчешћа врста пресуде. То је заповест државе да туженик нешто учини, и он је потчињен принудној сили државе.

Доспелост чинидбе – је битан услов за осуђујућу пресуду. *Ако није доспела захтев је преурањен*.

Будуће чинидбе – могуће је да чинидба није доспела код: **законског издржавања и код предаје ствари дате у закуп пре престанка закупног односа**.

Извршност пресуде – наступа протеком рока до када је тужени требао добровољно да испуни чинидбу (**периодни рок**). Он почиње да тече наредног дана од достављања пресуде, и најчешће износи 15 или 8 дана.

У изреку пресуде се обично уноси – **под претњом принудног извршења**.

Некада је **противчинидба** тужиоца услов за дозволу извршења.

60. Тужба за утврђење (декларативна тужба)*

Декларативна тужба – постоји када се од суда тражи **утврђење једног правног односа**.

Овом тужбом суд треба да утврди само да постоји неко право, правни однос или повреда права личности, истинитост или неистинитост неке исправе.

Новина у ЗПП/2011 је **декларативна тужба за утврђење повреде права личности**.

Декларативном тужбом се може тражити утврђење постојање **само садашњег права**, а не и неког права које треба да настане у будућности.

ЗПП/2011 је прописао да се декларативном тужбом могу утврђивати **само чињенице предвиђене законом или другим прописом**. Тако је отпала ранија пракса да се утврђује нпр. име, датум рођења лица (због уништених матичних књига услед ратова).

Ако се тражи **утврђивања правног односа** или права – *мора бити конкретан и материјалноправни*.

Деклараторна пресуда **није подобна за извршење**.

На постојање правног интереса суд пази по службеној дужности, али с обзиром да је ЗПП/2011 прописао када је могуће поднети деклараторну тужбу треба поћи од тога да он постоји.

Инцидентни захтев за утврђење – у току парнице по кондемнаторној тужби, може доћи до постављања **захтева за утврђење постојања правног односа** од кога овај први зависи. Овај инцидентни захтев има природу посебног тужбеног захтева.

61. Преображајна (конститутивна) тужба*

Преображајно право овлашћује свог носиоца **да једностраном изјавом оствари промену у материјалноправном односу**.

Постоје три врсте таквих права:

- ▶ Које се остварује само када другој страни буде **стављено до знања**,
- ▶ Када друга страна треба да **пристане на промену**,
- ▶ Када није довољна само воља правног субјекта овлашћеног на промену.

ЗПП на познаје ову врсту тужбе али је пракса и наука одавно познају као посебну врсту.

На преображајна тужба **није подобна за извршење**.

Врсте преображаја

1. **Модификација** – повећање износа издржавања, повећање ренте и сл.
2. **Престанак постојећег правног односа** – развод брака, поништај уговора,
3. **Настанак ново правног односа** – утврђивање очинства, материнства и сл.

Када се овом тужбом налаже закључење неког правног посла, он се не може принудно извршити ако то тужена страна ипак одбије, али се ствара **фикција да је посао закључен правоснажношћу пресуде**.

Пресуда којом се усваја преображај може деловати и за будућност и повратним дејством.

62. Садржина тужбе*

- ▶ **Општи елементи** – назив суда, имена и презимена странака, пребивалишта, означање заступника, потпис тужиоца.
- ▶ **Специфични елементи** – тужбени захтев, чињенице, докази, вредност спора.
- ▶ **Факултативни елементи** – правни основ тужбе и тужбени предлог.

Тужбени захтев

Није законом дефинисан, али га треба схватити као **тужиочеву тврдњу да суд треба да пресуди** о правној последици **на основу чињеница наведених у тужби**.

Тужбени захтев **мора да буде одређен**.

Карактеристике тужбеног захтева:

- **Одређеност** – субјективна и објективна,
- **Процесноправни карактер** – то је тужиочева тврдња,
- **Субјективност** – представља тужиочеве претензије,
- **Везаност суда захтевом** – суд не сме прекорачити тужбени захтев,

Чињенични наводи

Они **представљају основ тужбеног захтева**. Суд је дужан да закаже рочиште и када су чињенице такве да је тужбени захтев очигледно неоснован. Излагање чињеница на суду мора да буде потпуно, а у тужби је довољно да буду и сажето изнете.

Факултативна садржина тужбе

Поред општих и специфичних делова тужба може да садржи и неке споредне захтеве, као нпр. за ослобађање плаћања трошкова, за доношење привремене мере итд.

Посебно су значајна следећа два факултативна елемента:

Тужбени предлог – њиме тужилац формулише изреку првостепене пресуде којом се усваја тужбени захтев.

Правни основ – иако није дужан тужилац често износи правни основ тужбе. Суд ће ипак пресудити по било ком применљивом правном основу независно од изнетог у тужби када је реч о кондемпнаторној тужби. То није случај код декларативне и преображајне тужбе, јер тужилац захтева да буде пресуђено управо по изнетом правном основу.

63. Истоветност тужбеног захтева*

Питање истоветности се поставља код **преиначења** тужбеног захтева или поводом **приговора да тече друга парница**.

Постоје **материјалноправна** и **процесноправна** схватање истоветности тужбеног захтева, као и **двочлана** схватања по којем је тужбени захтев измењен када је измењен било који од основа (чињенични или правни).

Навођење правног основа није обавезно а и када се наведе у тужби суд није везан.

Чињенични основ није промењен ако се иста последица изводи из истог чињеничног основа који се само другачије приказује.

Чињенични основ је промењен ако се наводи други разлози за поништај уговора, или се наслеђивање заснива на једном па затим на другом тестаменту.

Већина аутора код нас сматра да промена правног основа не значи промену тужбеног захтева, осим евентуално када је реч о кондемпнаторној тужби.

64. Спајање тужбених захтева*

То је **радња тужиоца** којом предлаже суду **да води један парнични поступак о већем броју тужбених захтева**.

- ▶ **Иницијално спајање** – када се предлаже у самој тужби,
- ▶ **Накнадно спајање** – после подношења тужбе.
- ▶ **По начину спајања** – кумулативно, евентуално и алтернативно спајање.

Кумулативно спајање

Постоји кад има више тужбених захтева а **тужилац предлаже да их суд све усвоји**.

- **Право кумулативно спајање** – заједнички правни и чињенични основ (довољно да је суд стварно надлежан за један од захтева)
- **Неправо кумулативно спајање** – различити основи (потребно је да је суд стварно надлежан за све, а месно макар за један захтев)

Код кумулативног спајања вредност спора се одређује збиром свих захтева.

Веће суди о свим захтевима и кад је за један од њих прописан судија појединац.

Евентуално спајање

Тужилац предлаже спајање два тужбена захтева тако да се о другом пресуди ако се први не усвоји. (**facultas alternativa** припада тужиоцу). Тужилац у тужби мора да одлучи који је главни а који евентуални захтев.

Евентуално спајање се може употребити само ако је суд **стварно и месно надлежан за сваки захтев**.

О захтевима се одлучује **једном пресудом**, и **делимична пресуда није дозвољена**.

Алтернативно спајање

Тужилац предлаже да суд усвоји све захтеве, али **тужени ће испуњењем једног од захтева извршити пресуду**. (**facultas alternativa** припада туженику). ЗПП не га уређује.

Разлика између евентуалног и алтернативног спајања је у томе **коме припада право избора** – тужиоцу или туженику. Када тужилац има право избора онда се он мора одредити још у тужби и то је евентуално спајање, а ако га има тужени спајање је алтернативно.

Алтернативно овлашћење туженог – није спајање тужбених захтева. Оно постоји када тужилац изјави у било којем делу парнице да ће се сматрати намиреним ако тужени на неки други начин испуни обавезу. Ова изјава није тужбени захтев, тако да се суд не упушта у расправу о њој.

65. Радње поводом тужбе*

Подношење тужбе суду

За подношење тужбе важи све као и за сваки поднесак.

Процесноправно дејство – суд своју надлежност цени према чињеницама на дан подношења тужбе.

Материјалноправно дејство – даном подношења тужбе прекида се рок застаревања.

Ако је тужба одбачена, па буде поново подигнута у року од 3 месеца, сматра се да је застаревање прекинуто даном подношења прве тужбе. **У новом ЗОО** не важи правило да право на накнаду нематеријалне штете прелази на наследнике ако је тужилац умро након тужбе.

Такође, ако тужилац умре након покретања спора за развод брака, наследници могу наставити поступак али **само са деклараторним захтевом** – да је постојао основ за развод.

Преиначење тужбе

Објективно преиначење

- ▶ **Променом исловетности** – тражи се одлука друге садржине,
- ▶ **Проширењем тужбеног захтева** – због нових чињеница,
- ▶ **Додавањем новог захтева** – уз постојећи захтев.

Смањење захтева није преиначење, већ делимично повлачење тужбе.

Тужба се може преиначити **поднеском или на расправи** све до закључења. Ако се преиначује после достављања тужбе – потребан је **пристанак туженог**. Ако се тужени противи о дозволи преиначење одлучује суд, осим ако су наступиле нове околности. Против решења о дозволи преиначења није допуштена посебна жалба. Кад усвоји преиначење усваја и нов временски оквир.

Субјективно преиначење

Постоји када се **уместо туженика жели да тужи друго лице**.

За овакво преиначење неопходан је **пристанак тог другог лица**, а уколико се првотужени већ упустио у расправу, потребна је и његова сагласност.

Повлачење тужбе

Овом радњом тужилац изјављује **да више не тражи судску заштиту**.

Повлачењем тужбе парница престаје да тече. Повлачење је допуштено **до правоснажног окончања поступка**, што је раније био случај само за брачне спорове.

Тиме се тужиоцу који је изгубио спор да је могућност да избегне правоснажно окончање спора.

Повлачењем тужбе спор се **није мериторно решио** – допуштена је нова парница, а трошкове сноси тужилац.

Изјава о повлачењу даје се **усмено** на рочишту **или поднеском**.

Тужбу је, ипак могуће повући, само док жалба не буде изјављена, а ако буде изјављена, суд ће утврдити да је пресуда без дејства а жалбу одбацити као недопуштену.

Фикција повлачења тужбе – ако суд врати тужбу на допуну и исправку а тужилац то не учини у остављеном року – тужба ће се сматрати повученом.

ПРИПРЕМАЊЕ ГЛАВНЕ РАСПРАВЕ

66. Општа разматрања о припремању главне расправе

Припремање за главну расправу **почиње после подношења тужбе суду а завршава се заказивањем главне расправе**. Сврха је **испитивање процесних претпоставки** и предмета спора. Ово је важно због тога, да у каснијем периоду не би дошло до тога да се спроведене радње морају поновити због неправилности.

Претходно преиспитивање тужбе – да ли је уредна, да ли је суд надлежан и тд. Тужба се доставља туженом и истовремено се позива на припремно рочиште којим руководи председник већа. Ту се испитује – **обезбеђење доказа, преиначење тужбе, спајање парница, одређивање судских рокова, постављање привремених заступника и сл.**

На припремном рочишту се **не одлучује о предмету спора**, осим одрицања и признања.

67. Одбрана туженог

Тужени се може бранити:

- ▶ **Уздржавањем** од изјашњења,
- ▶ **Признавањем** тужбеног захтеа
- ▶ **Брањењем (оспоровањем)** тужбеног захтева.

Одбрана може бити процесна (формална) или материјална.

Материјална одбрана - оспоровање тужбеног захтева

1. **Оспоровање истинитости** – када се оспорава једна или више чињеница,
2. **Истицањем неоснованости тужбеног захтева** – према изнетим чињеницама,
3. **Материјалноправни приговори** – пребијање, застарелост,
4. **Претходно питање** – отварањем претходних питања.

Формалноправна одбрана

1. Одговор на тужбу
2. Противтужба

Приговори

То су **чињеничне тврдње туженог у циљу одбијања тужбеног захтева**.

Три **врсте приговора**, који:

1. **спречавају** захтев - **недостатак пословне способности, претња, превара...**
2. **укидају** захтев – **испуњена обавеза, споразумни раскид уговора...**
3. **заустављају** захтев – **застарелост, неиспуњење уговора од тужиоца...**

Приговоре који **заустављају** захтев суд узима у обзир **само ако се странка на њих позове**, док на приговоре који **спречавају и укидају** захтев и **по службеној дужности**.

Ако се истакне више приговора – **прво** се узима у обзир онај који је **подобнији да доведе до одбијања тужбеног захтева**.

Средства против приговора

- ▶ **оспоровање истинитости** приговора,
- ▶ **правна неоснованост** приговора,
- ▶ **нове чињенице** које приговор лишавају дејства.

Материјалноправни приговори (пребијање и застарелост) се не могу истицати у жалби.

68. Приговор ради пребијања

Процесно право признаје **само оно пребијање које врши суд** на приговор туженог.

Пребијање се врши пресудом, на основу једностране изјаве воље, када постоји:

- Узајамност,
- Истоврстност и
- Доследост потраживања.

Вансудско (ванпроцесно пребијање)

Овај приговор се подноси када је **пре или ван суда** извршено пребијање. То пребијање није процесна радња, и приговором се **укида** тужбени захтев, ако је основан. По службеној дужности.

Судско пребијање

Извршено **пред судом у парници**. Ово је процесна радња и њоме се **зауставља** тужбени захтев. Њега суд узима само када се странка обрати ради пребијања.

Када се изјави приговор пребијања у парници **почиње да тече парница о противпотраживању**. Приговор се подноси до закључења припремног рочишта или главне расправе, зависно од околности случаја. Суд расправља и о тужбеном захтеву и о противпотраживању и **на крају доноси мериторну одлуку која обухвата оба захтева**.

Диспозитив

1. Констатација да постоји *потраживање*,
2. Констатација да постоји *противпотраживање*,
3. Ако је приговор основан – *одбија тужбени захтев*.

69. Приговор застарелости*

300 - **застарелост**:

- ▶ Престаје право захтевања испуњења обавезе,
- ▶ Наступа кад протекне законом одређено време за испуњење,
- ▶ Суд се обазире само по приговору странке.

Приговор застарелости је **материјалноправни** приговор о коме **не тече парница** и **не уноси се у изреку** пресуде.

70. Претходно питање*

Да би једно питање могло да буде **претходно питање** мора да буде:

- ▶ Питање **постојања једног права**,
- ▶ Такво питање које је погодно као главно питање за вођење **неког другог спора**
- ▶ Мора имати **условљавајући значај** (да се без његовог решења не може решити спор),

Ако је такво питање већ **решено у неком другом поступку** онда није претходно питање, већ је реч о везаности суда.

Решење претходног питања од стране суда или упућивање другом суду

Закон налаже да **сам суд реши претходно питање**, ако посебним прописима није другачије утврђено. Одступање је код **законског издржавања детета**.

Међутим, могуће је да се о таквом питању већ води други спор. Тада суд може сам да реши то питање или да прекине поступак и **сачека одлуку другог суда**.

Такође је могуће да суд прекине поступак и сачекати исход другог поступка када **странка, у чијем је то интересу, изјави да ће о том питању покретнути тај други поступак**.

Одлука о претходном питању **улази у изреку и образложење пресуде**.

Суд је везан одлукама парничног и кривичног суда или управног органа када је то питање код њих решено као главно питање.

Квалификовано решење претходног питања

Постоји као **обавеза суда да то питање реши јер је постало предмет спора**. (кад је **оспорен условљавајући однос**). Такав захтев подносе странке заједно или сам тужилац подиже **инцидентни захтев, а туженик прејудичијелну противтужбу** и о њему ће суд решавати али само **ако је надлежан**.

Суд квалификовано решава о овом питању **у изреци пресуде** или **међупресудом**.

Решење претходног питања од стране ВКС

ЗПП/2011 је предвидео овакав начин решавање претходног питања кад:

- ▶ Треба тиме заузети став **у већем броју предмета**
- ▶ Ако је то питање **условљавајућег значаја**.
- ▶ Само ако се првостепени суд обрати – **не по службеној дужности**.

ВКС решава овакво претходно питање **у поступку за утврђивање правних ставова**, у року од 60 дана, а ако питање није од значаја за већи број предмета, одбиће да заузме став. Првостепени суд у овом случају застаје са поступком, а сви **нижестепени судови су везани**.

71. Одговор на тужбу*

Одговор на тужбу је **обавезна радња туженог** у општем парничном поступку. То је и **обавезна радња суда** јер је он обавезан да наложи туженом да да одговор на тужбу у року од 15 дана од пријема тужбе.

Одговор на тужбу се на даје:

- Код сметања поседа,
- Платног налога,
- Спорова мале вредности и
- Потрошачких спорова.

Рок за одговор на тужбу је **30 дана** након чега наступа **преклузија, и суд доноси пресуду због пропуштања**. Суд је дужан да о томе поучи туженика.

Одговор на тужбу садржи што и сваки поднесак. Поред тога одговор на тужбу мора да садржи процесне приговоре и одговор на питање **да ли признаје или оспорава тужбени захтев**. Ако оспорава, мора садржати и чињенице на којима заснива своје доказе. Обавезан елемент је и постављање пуномоћника за пријем писмена ако је туженик у иностранству.

Ако одговор не садржи ове потребне елементе наступа **фикција да није поднет**. Ово је веома строга последица, па пракса иде ка ублажавању.

Подношење благовременог одговора на тужбу **спречава преклузију**.

72. Противтужба*

Противтужба је **тужба против тужиоца** у оквиру поступка покренутог тужбом.

Врсте противтужби

1. **Конексна** – када постоји извесна материјалноправна веза тужбе и противтужбе.
2. **Прејудицијелна** – код претходног питања, и увек је декларативна.
3. **Компензациона** – противтужба за пребијање. Приговор пребијања може ићи само до износа тужбеног захтева, док противтужбом се може ићи и ван тог оквира.

За противтужбу је надлежан суд пред којим тече парница по тужби, ако би иначе био стварно надлежан по том захтеву. Подноси се писмено или на расправи до закључења расправе.

Противтужба и тужба се редовно спајају у један поступак, расправу и одлучивање.

Ток припремног поступка

73. Претходно испитивање тужбе

Да ли су испуњене **процесне претпоставке**.

Недостаји су: неуредна тужба, недостатак способности, недостатак уредног заступања, ненадлежност суда и сл.

Ако претпоставке нису испуњене суд **доноси Решење и одбацује тужбу** због:

- ▶ **Ненадлежности суда**
- ▶ **Неблаговремене тужбе**
- ▶ **Постојања друге парнице**
- ▶ **Правоснажно пресуђене ствари**
- ▶ **Закљученог судског поравнања**
- ▶ **Непостојања правног интереса тужиоца**
- ▶ **Неотклањања недостатака у остављеном року**

Поред овога суд код претходног испитивања на предлог тужиоца може одлучити и о **обезбеђењу доказа** или **ослобођењу од плаћања трошкова** поступка тужиоца.

74. Достављање тужбе туженом

Достављањем тужбе туженом **парница почиње да тече (литиспенденција)**.

Од тог тренутка **настаје процесноправни однос са процесним дејствима:**

- ▶ **Није више допуштена друга тужба за парницу** са истим предметом спора,
- ▶ **Не може се изменити изабрана месна надлежност** тужиоца
- ▶ **Не може тужилац преиначити тужбу** без пристанка туженог
- ▶ Од тог тренутка је **могућа противтужба**.

Материјалноправна дејства:

- ▶ Туженик доспева у доцњу,
- ▶ Савесни држалац одговара као несавесни ако изгуби спор.

75. Припремно рочиште

ЗПП/2011 је битно изменио и поштрио последице припремног рочишта:

После закључења припремног рочишта странке **више не могу износити нове чињенице нити предлагати нове доказе**. То могу урадити само ако учине вероватним да нису могле да их изнесу или поднесу на припремном рочишту.

Заказује се и одржава **30 дана од подношења одговора** на тужбу туженог.

На припремном рочишту се **расправља о процесним претпоставкама** и донекле о предмету спора, али се **не изводе докази**.

Позив за припремно рочиште се **доставља најмање 8 дана пре** одржавања. Ако је тужилац уредно позван а изостане – **сматраће се да је тужба повучена**. Ако тужени изостане расправа се изводи са тужиоцем.

Ако се постави питање процесне претпоставке, прво се расправља о томе.

У позиву за припремно рочиште се странкама налаже да поднесу све исправе и предложе све доказе.

Суд обавезно доноси **Решење о временском оквиру**. Савет Европе је издао препоруку да се суђење састоји **не више од два рочишта** (једно за припрему и друго за извођење доказа).

Након закључења припремног рочишта – **суд се више не може огласити ненадлежним, а тужени не може именовати претходника**.

Суд на припремном рочишту **одлучује о процесним претпоставкама**, не о предмету спора.

О предмету спора се може одлучити **немериторно** – пресудама **на основу признања, одрицања или због пропуштања**. Мериторно се спор на припремном рочишту може окончати **закључењем судског поравнања**.

Даље припремање главне расправе своди са на **позивање предложених сведока и вештака**, као и на **налагање сношења трошкова** за извођење доказа.

Заказивање рочишта за главну расправу

Суд заказује рочиште за главну расправу **најкасније 30 дана од припремног рочишта**, и то по правилу једно рочиште.

Главна расправа*

Главна расправа су радње суда и странака ради образовања процесног градива за доношење одлуке о тужбеном захтеву. Главна расправа је тежиште поступка.

76. Јавност главне расправе

Општа јавност – суд је дужан да омогући присуство јавности тако да рочишту могу присуствовати сва лица старија од 16 година.

Странацка јавност – поред рочишта, странке могу присуствовати свим парничним радњама, осим већању и гласању.

Искључење јавности – може се искључити одлуком суда само у случају заштите:

- Националне безбедности,
- Јавног реда и морала
- Малолетника и приватности учесника.

У брачним и породичним споровима јавност је **искључена законом**.

Искључење се **не односи на странке**, њихове заступнике и умешаче. Одлука о искључењу јавности мора бити **образложена и објављена**. Неоправдано искључење јавности је **апсолутно битна повреда поступка**.

77. Концентрација процесне грађе

Начело концентрације – закон налаже да се главна расправа обави **на једном рочишту**.

Читав први стадијум – припрема за главно рочиште томе служи. Тежња је **да се парница не развлачи**.

Уколико се временски оквир мења и рочиште одлаже, та **промена не може бити већа од 1/3 првобитно утврђеног временског оквира**.

ЗПП/2011 – **предлагање доказа и чињеница је могуће само на припремном рочишту**, а ако није одржано припремно – на првом рочишту за главну расправу. Касније то није могуће.

Евентуална максима – је раније постојала у циљу концентрације поступка, када је расправа била подељена по одсецима (напад, одбрана, реплика напада, одбрана...). Сада је ова максима напуштена јер постоји припремно рочиште, али је ЗПП/2011 вратио у поступак.

Одступање од начела концентрације постоји у случају када странка без своје кривице није могла изети чињенице или предложити доказе.

78. **Руковођење главном расправом***

Руковођење од стране председника

Формално руковођење припада председнику већа. Он отвара расправу, објављује предмет, даје и одузима реч странкама, сведоцима, вештацима, поставља им питања, поучава итд.

Материјално руковођење је такође у рукама председника, где се он стара да претресање буде свестрано.

Председник доноси **низ Решења о управљању парницом**: за испраћање поднесака, постављање привременог заступника, обезбеђење доказа итд.

Председник доноси ван рочишта и пресуде – на основу признања или одрицања.

Руковођење од стране већа

Састоји су у **доношењу одлука**. Веће одлучује и о: *искључењу јавности, одлагању рочишта, закључењу и поновном отварању јавне расправе.*

У **спојеним парницама** се може десити да у њима не суди исто веће. Тада се концентрација врши заједничким расправљањем – ако је у свим парницама бар једна странка исто лице. На тај начин се убрзава расправљање и смањују трошкови.

Од концентрације постоји **одступање – када суд одреди одвојено расправљање** о појединим захтевима који су обухваћени истом тужбом.

Суд није везан решењима за руковођење парницом, а на већину решења није допуштена жалба.

Одржавање реда на главној расправи*

За нарушавање реда у судници предвиђене су **казне**:

- ▶ **Удаљење из суднице** и
- ▶ **Новчана казна** од 10-150.000 динара.

Жалба против ових решења *не задржава њихово извршење.*

Уколико прекршилац у остављеном року не плати казну она ће се заменити казном затвора у складу са законом о извршењу санкција.

79. **Ток главне расправе**

- ▶ Председник суда прво **отвара расправу и објављује предмет расправе.**
- ▶ Након тога **утврђује присуство позваних** (да би се расправа могла одржати обе странке морају бити уредно позване, рочишту мора присуствовати и активно учествовати макар једна странка а ако обе изостану *тужба се сматра повученом.*

Ток поступка се даље разликује у зависности од тога **да ли је одржано припремно рочиште**. Ако је оно одржано, суд се више не може огласити месно ненадлежним, председник присутне упознаје са током и резултатом припремног рочишта и приступа се доказивању.

Ако није било припремног рочишта тужилац излаже тужбу а туженик одговара на наводе.

- ▶ Након изношења тужбе и одбране, суд доноси **Решење о извођењу доказа.**
- ▶ *Ако странке остају при својим наводима, главна расправа траје релативно кратко, јер обе остају при изнетим чињеницама и доказима.*

Постављање питања

Питања упућује **председник већа**. Странке питања сведоку, вештаку и осталима упућују **преко председника већа**, а директно само по његовом одобрењу.

О процесним претпоставкама се може расправљати ако је тужени на њој ставио приговор:

- ▶ **надлежности,**
- ▶ **постојања друге парнице или пресуђене ствари,**
- ▶ **постојања поравнања или**
- ▶ **одрицања од тужбеног захтева.**

Суд ће о овом приговору одлучити одвојено или заједно са главном ствари. Ако се приговор усвоји, било посебно или пресудом, против њега је допуштено право жалбе јер се њиме окончава поступак.

Одлагање главне расправе може бити само изузетно – **због спречености судије или извођења нових доказа.**

Закључење главне расправе

Када се сматра да је предмет расправљен и *може се прећи на мериторно одлучивање* – главна расправа се закључује.

Веће се повлачи и приступа **већању и гласању**.

Изузетно се *ради допуне поступка* главна расправа може *поново отворити*.

ДОКАЗИВАЊЕ

80. Дужност тражења истине у поступку

Суд мора утврдити да ли је тврдња односно изнета чињеница странке истинита.

Признате чињенице – треба узети као истините. Такав значај у садашњем парничном поступку имају и чињенице које нису оспорене.

Ранији ЗПП је имао тврдо **начело материјалне истине**, под утицајем учења о јавноправној природи судских поступака. Ово начело важи и данас али у далеко блажем облику. Томе у прилог иде и чињеница да је и самим ЗПП предвиђено да неке пресуде могу бити донете и на основу неистинитих чињеница, или макар оних где **истина није битна** – **признање, одрицање, пропуштање**.

Слободна оцена доказа – означава то да суд може спровести и доказе које није предложила ни једна странка.

Међутим **доказивање се изводи само о спорним чињеницама**. ЗПП/2011 је дозволио да *странка неку чињеницу не изнесе*, а такође и *суд није дужан да образлаже* своје материјалноправно становиште.

Истина се у парничном поступку дефинише као **судијино уверење у подударност чињеница са стварним стањем**.

81. Основни појмови о доказивању

Појам доказивања – предлози странака за извођење доказа, решавање који докази треба да буду изведени, подношење доказа, прибављање доказа, извођење доказа итд.

1. **Доказна средства** – су ствари и лица помоћу којих суд стиче сазнање о чињеницама.

2. **Доказна снага** – подобност да код суда створи уверење о постојању чињенице.

3. **Доказ** – чињеница која се утврђује.

4. **Главни доказ** – о чињеници о којој странка сноси терет доказивања

5. **Противдоказ** – када странка уверава суд у супротно од главног доказа

6. **Непосредни доказ** – доказивање управо чињенице која ствара дејство

7. **Посредан доказ** – друга чињеница из које се извлачи закључак о непосредној

8. **Индиција** – помоћни предмет доказивања

9. **Предмет доказивања** (thema probandi) – чињеница коју треба утврдити.

10. **Извођење доказа** – употреба доказног средства

11. **Оцена доказа** – да ли чињеницу треба узети за постојећу.

ЗПП не садржи забрану употребе доказа до кога се дошло **на недозвољен начин**, али ЕСЉП не допушта употребу таквих доказа.

Степеновање доказа

Виши степен – уверење (убеђење). Њиме се отклања свака сумња у постојање чињенице.

Нижи степен – вероватност (обична) – више разлога за уверење о постојању чињенице него против. Чињеница је **могућа**.

По нашем данашњем процесном праву за доношење одлуке о **основаности** процесних предлога **довољна је вероватност**.

Међутим, када се ради о процесним сметњама које доводе до **одбацивања** тужбе потребно је **уверење (убеђење)**.

Раније саслушање странака није било погодно за убеђење. Данашња судска пракса је напустила то становиште. Такође, **суд неће дозволити противдоказивање увиђаја**.

82. Предмет доказивања*

Иако се у науци често говори да се доказују само чињенице, у ствари доказују се **само чињеничне тврдње**.

Чињеница је свака **околност, људска радња** или **стање свести**.

- ▶ То значи да могу бити како **спољне** чињенице тако и **унутрашње**.
- ▶ Такође чињенице могу бити **позитивне** и **негативне**.

Ставови и искуства се упознају путем **вештака**.

Правне норме у законима и другим прописима **не могу бити предмет доказивања**. Суд је дужан да познаје правне норме како домаће тако и стране.

83. Потреба доказивања*

Овим се врши разграничење које се чињенице морају доказати а које суд узима без доказивања као основ своје одлуке.

Чињенице које се не доказују

1. **Призната чињеница** – ЗПП/2011 је знатно променио појам неспорне чињенице, на тај начин што је увео и могућност **прећутног/конклюдентног признања**. Наиме, довољно је да противна странка **није оспорила** чињеничну тврдњу, иако је није изричито признала.

Признате чињенице се не доказују а признати се може само чињеница која је неповољна за странку која је признаје.

Дејство признања је неотклоњиво.

*Вансудско признање нема дејство судског и може бити само **индиција**.*

2. **Општепозната чињеница** – оне се такође не доказују али је потребно да се странка на њих ипак позове, иако има и другачијих мишљења. Суд под општепознатом чињеницом може подвести и чињенице познате *из неког другог поступка*.

3. **Претпостављене чињенице** – не доказују се чињенице које **закон претпоставља**.

4. **Чињенице доказане кривичном пресудом** – такве чињенице се не оспоравају.

Приватно знање судије – не спада у општепознате чињенице и он не сме такве чињенице сам да цени. Такве чињенице судија једино може **изнети као сведок**.

Када се не изводи доказивање о чињеницама

То су чињенице **које би суд био дужан да доказује**, али се ипак не изводе докази.

- ▶ Утврђивање износа штете **због недостатка доказа или тешкоћа у доказивању** – када наступи оваква ситуација суд ће висину штете утврдити **на основу своје слободне оцене**, и то **само у погледу висине**, а не у погледу права на накнаду.
- ▶ **Неполагање предумја трошкова** – уколико назначено лице не положи предумја трошкова, такви докази се неће извести,
- ▶ **Неизвођење доказа у одређеном року** – докази се изводе у складу са утврђеним **временским оквиром** и после тога није дозвољено доказивање.
- ▶ **Образовано уверење суда** – ако је суд стекао довољно уверења (убеђења) на основу других изведених доказа неће изводити нове.
- ▶ **Стручно знање суда** – ако суд сам располаже стручним знањем неће изводити доказе вештачењем.

84. Терет тврдње и доказивања*

Терет тврдње

Закон прописује да је **странка дужна да изнесе све чињенице** на којима заснива доказе или побија тврдње противника. Ако странка не предложи доказе, **суд не може сам** то да учини, као раније.

У неким случајевима се примењује **истражно начело – брачни и родитељски спорови**.

Терет доказивања

И када нису изведени сви докази, и **суд** није стекао уверење, **не може да обије да мериторно одлучи**. Суд ће у том случају одлучити **применом правила о терету доказивања**.

Терет доказивања – је дужност странке да увери суд у истинитост чињенице. Ово значи да ће суд пресудити **на штету оне странке која је нешто била дужна да докаже а није**.

Свака **странка сноси терет доказивања чињенице која њој иде у прилог**. То је материјалноправно питање.

За процесноправне чињенице довољан степен доказаности је **вероватноћа**.

Пребацивање терета доказивања – гранични случајеви

1. **Законске презумпције** – суд је дужан да одређену чињеницу сматра као истиниту (претпоставка, презумпција), и на тај начин је лице које она иде у корист ослобођена терета доказивања.

2. **Отежавање/осујећивање доказивања** – наше право не признаје да отежавање/осујећивање доказивање утиче на расподелу терета доказивања, за разлику од неких правни система који сматрају да на странку која је тако поступила треба да пређе терет доказивања.
3. **Одмеравање висине штете слободном оценом** – само у погледу висине, када је то немогуће на други начин утврдити или би било скопчано са несразмерним трошковима, суд ће утврдити по слободној оцени. У супротном то је терет тужиоца.

85. Извођење доказа*

Докази се редовно изводе **на предлог странака**.

Тужилац доказе предлаже већ у тужби а туженик у одговору на тужбу. Међутим, суд ће и сам извести неке доказе за које утврди да странке не могу располагати захтевом.

Докази се **изводе на главној расправи** на основу Решења о доказивању. У току главне расправе суд може да закаже и **посебно рочиште** ради извођења доказа **увиђајем ван суда** или **саслушањем болесног сведока**. Доказ који је изведен на посебном рочишту, на главној расправи се употребљава – читањем записника.

Пре главне расправе се могу само изузетно изводити докази о чињеницама о постојању процесних претпоставки.

86. Оцена доказа*

Доказивање се завршава оценом доказа.

- ▶ У нашем праву **не постоји законска оцена доказа**, тј. закон не прописује шта се има сматрати за доказано а шта не. Уместо тога важи **начело слободне оцене доказа** – судија цени по свом искуству и ставовима.
- ▶ **Закон не рангира доказе** по томе који докази имају јачу или слабију доказну снагу.
- ▶ **Свако средство се може употребити за доказивање сваке чињенице**. Према томе индиција може имати већу снагу од непосредног доказа.
- ▶ **Закључак доказаности** – суд доноси на основу целе расправе.

У нашем праву је начело слободне оцене доказа повезано са начелом тражења истине и начелом усмености.

Странке не могу уговорити да ће се одређене чињенице доказивати само одређеним доказним средствима. То није слободна оцена доказа.

За **старије поступке** је била карактеристична **законска оцена доказа**. Ту је постојао ранг појединих врста доказних средстава по доказној снази, па није ни било оцене доказа.

Неки елементи овакве оцене доказа ипак постоје и данас:

- **Јавне исправе** – се сматрају истинитим.
- **Саслушање странака** – има слабију снагу него остали докази, и извешће се кад нема других доказа.
- **Forma ad probationem** – нека процесноправна питања се могу доказати само одређеним доказима.
- **Увиђај са вештацима** – мора се извести када судија не поседује потребно знање.

Оцена доказа се врши након изведених свих доказа после **закључења главне расправе**.

У образложењу пресуде суд обавезно наводи зашто је неком доказу дао значај, а неком не.

87. Обезбеђење доказа*

Ако околности указују да неки доказ на главној расправи **неће моћи да се изведе** или ће његово доказивање **бити отежано**, закон предвиђа могућност **да буду изведени унапред**.

Оваквом извођењу доказа се приступа **само на иницијативу странке**.

Странка подноси **поднесак којим тражи обезбеђење** где наводи чињеницу, доказ који треба извести као и **разлог који би могао спречити или отежати** извођење касније.

Ако се уваже разлози доноси се **Решење о рочишту** за извођење доказа.

Издатке сноси предлагач.

ПОЈЕДИНА ДОКАЗНА СРЕДСТВА

88. Увиђај*

Увиђај је **непосредно чулно опажање суда** о својствима ствари и лица.

Увиђај се може обавити – **слушањем, пробањем или уз помоћ вештака**.

Увиђају се прибегава када је потребно да суд непосредно утврди стварно стање. Пошто суд сазнаје сопственим опажањем **не долази до оцене доказа**.

Ни странка ни суд **не могу се принудити да трпе увиђај на сопственој личности**. Увиђај се често изводи ван судске зграде.

89. Исправа*

Није законом дефинисана. У науци се узима као **предмет на коме је писаним знацима изражена тврдња или чињеница**. Спорно и у ЗПП/2011 – *неотиснути електронски запис*.

Врсте исправа

- ▶ **Јавна исправа** – коју је издао надлежни државни орган у прописаном облику.
- ▶ **Нејавна исправа** – свака друга исправа.
- ▶ **Диспозитивна исправа** – садржи правни посао (уговор, понуда...)
- ▶ **Доказна исправа** – потврда да је у прошлости закључен правни посао.

1. Ако се исправа **налази код странке** која се на њу позива – *дужна је да је понесе*.
2. Ако се налази **код противника** – *дужна да поднесе по налогу суда*. Може одбити да поднесе исправу само под условима под којима може да ускрати исказ. Немогуће је принудно извршење.
3. Ако се налази **у рукама трећег лица** – по правилу није дужан да поднесе исправу.
4. Ако се исправа налази **код другог органа** или правног лица – суд ће на предлог странке или по службеној дужности прибавити исправу. Да би суд захтевао исправу потребно је да је то странка претходно безуспешно покушала.

За јавне исправе важи претпоставка да су истините. У оцену њене доказне снаге се суд не упушта. За нејавне исправе важи претпоставка да потичу од њеног потписника. Истинитост руком писане исправе се доказује упоређивањем рукописа.

90. Сведок*

Сведок је лице које суду даје исказ о свом опажању чињенице из прошлости. Оно даје само своје сазнање о чињеницама **не дајући своје мишљење**. Сведок је **незаменљив**.

Свако физичко лице може бити сведок. Закон не прописује узраст. Не може бити сведок само лице које физички није способно да да исказ.

Дужност сведочења – сведочење је **општа грађанска дужност**. Сведок је дужан да **приступи суду** и када му ништа није познато о спорној околности и **да да исказ**.

За лажно сведочење је прописана **кривична одговорност**.

1. **Забрана саслушање сведока** – због одавања **службене или војне тајне**.
2. **Ускраћивање сведочења** – пуномоћник, исповедник, лекар или адвокат.
3. **Ускраћивање појединих одговора** – тешка срамота, знатна имовинска штета, кривичо гоњење себе или сродника.

Ако се сведок не покори и не приступи суду – **принудно привођење и новчана казна 10-150.000 динара са трошковима привођења**. Исто важи и за сведока који без разлога напусти место саслушања. Суд ће такву казну изрећи и сведоку који ускраћује исказ.

По ЗПП/2011 **није могуће изрећи казну затвора**.

Извођење доказа сведочењем

Сведочење се врши **само непосредно на рочишту пред судом**.

Изузетено се сведок може саслушати:

- ▶ Читањем писане изјаве сведока,
- ▶ Саслушањем путем конференцијске везе.

Суд сведоке саслушава појединачно, прво узимајући генералије и опомињући га да је дужан да говори истину. Затим сведок износи све што му је познато и није дозвољено читање припремљеног текста. Након тога му се постављају питања ради провере, допуне и разјашњења, а ако се искази два сведока не подударују изводи се суочење. Ако сведок не зна језик обезбеђује се тумач.

Оцена доказа путем сведока – исказ позног сведока има већу вредност од случајног сведока. Ако је сведок ускратио свој исказ – суд из тога не сме извлачити никакве закључке.

91. Вештак*

Вештак је лице које **располаже одговарајућим стручним знањима** и у поступку даје свој налаз и мишљење. Вештак износи свој **стучни суд** на основу чињеничне грађе.

Вештак је заменљив, за разлику од сведока. ЗПП вештаку даје значај као и сваком другом доказном средству. Посебна врста вештака су тумачи.

- ▶ **Постављање вештака** – вештака **предлаже странка**, наводи предмет вештачења, а може притом да предложи **одређено лице**. О том предлогу се изјашњава противна страна. Уместо предлагања вештака, странка може да поднесе налаз и мишљење „свог“ вештака који се доставља противној странци на изјашњавање. Вештак може бити само лице са списка судских вештака.
- ▶ **Обавезе вештака** – вештак је дужан да се **одазове позиву** суда и благовремено **поднесе свој налаз и мишљење**. Вештачење може ускратити само из разлога из којих се може ускратити сведочење. Вештак **не може бити принудно приведен**, за разлику од сведока.
- ▶ **Изузеће вештака** – искључење и изузеће из истих разлога као из судија.

Суд даје налог за вештачење и **означава питања** на која вештак треба да да одговор. Писмени налаз и мишљење вештака доставља се суду у року од **15 дана**.

Налаз – опис предмета вештачења. **Мишљење** – стручни суд вештака.

Уколико суд не буде задовољан вештачењем због недостатака, наложиће **поновно вештачење истом вештаку**. Странка може да ангажује и другог вештака, а ако чињенице нису довољно расправљене и суд може одредити **ново вештачење са другим вештаком**.

Ако је одређено више вештака они дају **заједнички налаз и мишљење**. И ту се може одредити ново вештачење, али то није никакво „супервештачење“.

За давање лажног вештачења – **кривична одговорност**.

Вештак има **право на награду и на накнаду трошкова**.

92. Странке*

Улога странке је **слична улози сведока**. Странка се **не може принудити** на исказ, али је **одговорна кривично** за давање лажног исказа. За правно лице се саслушава његов заступник.

Извођење доказа се састоји у **саслушању обеју странака**. Одредбе о извођењу доказа саслушањем сведока примењују се и на саслушање странака.

Саслушање се врши **непосредно пред парничним судом**, а изузетно пред замољеним.

ОКОНЧАЊЕ ПРВОСТЕПЕНОГ ПОСТУПКА

Неке радње странака којима се окончава поступак

93. Појам и врсте диспозитивних парничних радњи*

Парнични поступак се може завршити и **на други начин осим пресудом**. То су **диспозитивне радње** – њима се **диспонира (располаже) тужбеним захтевом**.

Материјалне диспозитивне радње:

- ▶ Судско поравнање,
- ▶ Признање/одрицање од тужбеног захтева
- ▶ Одрицање права на жалбу
- ▶ Одустанак од поднете жалбе

Процесне диспозитивне радње:

- ▶ Преиначење тужбе
- ▶ Повлачење тужбе

Диспозитивне парничне радње се могу поделити на:

- **Једностране** (признање, одрицање тужбеног захтева, повлачење жалбе итд.)
- **Двостране** (судско поравнање).

Диспозитивним парничним радњама се поступак може правоснажно окончати, окончати без правоснажног дејства и окончати без пресуђења.

- **директна диспозиција** – располагање тужбеним захтевом
- **индиректна диспозиција** – пропуштања (да се одговори на тужбу итд.)

94. Судско поравнање*

Судско поравнање је уговор којим странке **споразумно решавају спор**, и тиме **окончавају поступак**.

Постоје различита схватања о природи судског поравнања:

- **материјалноправни** уговор и не садржи процесноправне елементе.
- **сагласна парнична (процесноправна) радња** обе стране
- **збир** материјалног и процесноправног уговора.

- **Мешовита** природа једног уговора.
Судско поравнање је **одмах правоснажно**, а рок за испуњење одређују саме странке.
Судско поравнање се може закључити **само у границама тужбеног захтева**. Ако дође до прекорачења, треба сматрати да је тужени на то пристао и да је део поравнања.
Закључењем судског поравнања је створна ситуација **као да постоји правоснажна пресуда**. Вансудско поравнање нема такво дејство, већ само материјалноправно.
Улога суда је само да укаже на могућност закључења судског поравнања, као и да врши оцену да ли је оно у складу са **принудним прописима, јавним поретком и моралом**.
О поравнању се саставља **записник**.
Поравнање се може закључити све до правоснажног окончања парнице. **Не може се уговорити опозив** судског поравнања, јер је оно **одмах правоснажно**.
Поравнање се може побијати како од странака тако и од јавног тужиоца. Ако се поравнање поништи, поступак се наставља као да није ни било закључено.
Посебан поступак је поступак медијације, и ако се он покрене застаје се са поступком.

95. Застоји у поступку

Прекид поступка

Прекид поступка – престанак процесне делатности и прекид рокова.

1. Прекид по сили закона:

- ▶ Смрт странке,
- ▶ Губитак парничне способности,
- ▶ Смрт законског заступника
- ▶ Престанак правног лица
- ▶ Сечај,
- ▶ Престанак рада суда услед рата,
- ▶ У другим законом одређеним случајевима.

2. Прекид решењем суда:

- ▶ Кад суд одлучи **да о претходном питању не решава сам**,
- ▶ **Ванредни догађаји** (поплаве, пожари итд)

Против Решења о прекиду поступка допуштена је посебна жалба. **Радње суда за време прекида су неважеће и морају се после наставка рада поновити**. Радње странака нису неважеће и не морају се понављати.

Наступањем прекида престају да теку рокови, али у зависности од разлога престанка могуће је само према једној странци (смрт, парнична неспособност...).

Настављање поступка – ако се поступак наставља након смрти странке, могу га наставити његови наследници, али **само по сопственој иницијативи**. Лице може да одбије да преузме поступак после смрти странке, изјављујући да није наследник или да се одриче наслеђа. Ипак, на основу закона о наслеђивању, **имовина прелази на наследника у моменту смрти**.

Обустављање поступка

До обустављања долази ако дође до **конфузије (сједињења)** тужиоца и туженика, или због смрти у парници за непреносива субјективна (лична) права.

Посебни случајеви застоја

ЗПП/2011 не познаје мировање поступка до којег је долазило споразумом због пропуштања странака. Сада се **пропуштањем сматра да је тужба повучена**.

Парнични суд може застати са поступком **до доношења одлуке о уставности**.

ПРЕСУДА

96. Појам и врсте пресуда*

Пресуда је појединачни судски акт којим се **одлучује о основаности тужбеног захтева**.

Врсте пресуда:

1. **Према садржини:**

- ▶ Осуђујућа (кондемпнаторна),
- ▶ Утврђујућа (декларативан),
- ▶ Преображајна (конститутивна)

2. Према окончању спора:
  - ▶ Коначна
  - ▶ Међупрасуда,
3. Према целовитости:
  - ▶ Потпуна
  - ▶ Делимична
4. Према држању странака:
  - ▶ На основу контрадикторног расправљања,
  - ▶ Због изостанка,
  - ▶ Због пропуштања,
  - ▶ Због одрицања,
  - ▶ На основу признања.
5. Према праву:
  - ▶ Материјалноправно засноване и
  - ▶ Процесноправно засноване

97. **Осуђујућа (кондемпнаторна) пресуда***

Пресуда којом се туженик **обавезује на чинидбу**.

Чинидба се може састојати од *чињења, пропуштања или трпљења*. То је **заповест државе** туженом да изврши чинидбу.

Доспелост чинидбе – да би била донета кондемпнаторна пресуда, чинидба мора да буде **доспела до закључења главне расправе**. Ако није – *преурањена тужба*.

Изузетно се може донети пресуда **за будуће чинидбе**:

- За законско издржавање,
- Предаја ствари дате у закуп, пре истека закупа.

Парициони рок – је рок за добровољно извршење осуђујуће пресуде, наког чијег протека она постаје извршна и погодна за принудно извршење.

Осуда на противчинидбу код кондемпнаторне пресуде се не може принудно извршити.

Утврђујућа (деклараторна) пресуда*

Деклараторном пресудом се одлучује тако да **суд у пресуди одређује садржину права**.

Свака пресуда којом се **одбија** тужбени захтев **је декларативна**. Ова пресуда **није подобна за принудно извршење**.

Преображајна (конститутивна) пресуда*

Преображајно пресудом суд **усваја захтев за заснивање, промену или престанак једног правног односа**. Њоме је изречена правна промена која **наступа правоснажношћу**.

Ове пресуде се „**самоизвршавају**“.

98. **Делимична пресуда***

Делимична пресуда се доноси када је за коначну одлуку **сазрео само део захтева**.

1. **Дељивост захтева** – тужбени захтев мора да буде **квантитативно дељив** да би се могла донети делимична пресуда (*одређена количина, цена, више захтева, тужбени и противтужбени итд*)

2. **Сазрелост** – део тужбеног захтева мора бити „зreo“ за пресуђење.

Делимична пресуда постаје **правоснажна и извршна независно** од окончања поступка.

Међупресуда и коначна пресуда*

Међупресуда

Међупресуда се доноси када се **поред основаности** тужбеног захтева **оспoрава и износ**. Међупресуда се може (а не мора) донети на иницијативу странке или по службеној дужности.

Суд доноси **међупресуду о основаности** тужбеног захтева за који је уверен, а расправу **наставља само о износу**.

Међупресуда је увек позитивна декларативна пресуда. Она је основана када се очекује да ће расправа о износу бити дуга и скупа.

Коначна пресуда

Коначном пресудом суд одлучује **о основу и висини** тужбеног захтева.

99. Пресуда на основу признања и на основу одрицања*

1. На основу признања:

Пресудом на основу признања суд **усваја** тужбени захтев.

- ▶ Признање је процесна радња којом **тужени вољно изјављује** да је захтев основан.
- ▶ Признање је материјална диспозитивна радња.
- ▶ Признање се може извршити **на рочишту или поднеском**.
- ▶ Након признања суд се **не упушта у истинитост** чињеница.
- ▶ Признање се неће прихватити ако је противно принудним прописима, јавном поретку и моралу.
- ▶ Признање мора бити **безусловно**, а ако је дато под манама воље може се побијати.

2. На основу одрицања:

Пресудом на основу одрицања суд **одбија** тужбени захтев.

- ▶ **Воља тужиоца** за одрицањем од тужбеног захтева.
- ▶ Одрицање је материјална диспозитивна радња.
- ▶ Одрицање се може извршити **на рочишту или поднеском**.
- ▶ Пристанак туженог није потребан.
- ▶ Одрицање се неће прихватити ако је противно принудним прописима, јавном поретку и моралу.
- ▶ Ако је дато под манама воље може се побијати.

100. Пресуда због изостанка*

Пресуда због изостанка се доноси зато што **уредно позвани тужени није дошао на рочиште**. Може се донети **само ако је тужба допуштена**.

Са физичким недоласком **поистовећује се ситуација када се тужени не упушта у расправљање и не оспорава тужбени захтев**.

Услови за доношење пресуде:

- Тужени **уредно позван**,
- **Уредно достављена тужба**,
- **Није оспорен тужбени захтев поднеском**,
- Не постоје општепознате околности које би спречиле долазак туженог,
- Захтевом странке могу слободно да располажу.

Ако нема доказа да је позив упућен а нема доказа да је уручен, може се **одложити за најдуже 30 дана** ради утврђивања околности.

У нашем праву су **строге последице** доношења ове пресуде – **не може се побијати због непотпуно и погрешно утврђеног чињеничног стања**.

101. Пресуда због пропуштања*

Када **тужени пропусти да одговори на тужбу** – суд **без расправљања усваја** тужбени захтев.

Презумпција прећутног признања чињеница – пресуда се доноси управо као и да је тужени присутан али признаје наводе тужиоца. На овом становишту стоји и пракса.

И правна политика налази оправдање због пасивног става туженог којим се успорава поступак.

У нашем праву су **строге последице** доношења ове пресуде – **не може се побијати због непотпуно и погрешно утврђеног чињеничног стања**.

Да би се пресуда донела потребно је **да је тужба туженом уредно достављена и да му је наложено да одговори на тужбу, као и да је упозорен на последице**.

Тужба мора садржати потпуно чињенично стање. Ако то не садржи заказује се припремно рочиште. Такође, **ако приложени докази противрече наводима у тужби одбиће се предлог за доношење пресуде због пропуштања**.

Није допуштена пресуда због пропуштања у брачним и родитељским споровима.

Кад нема доказа да је тужба уредно уручена може се одложити.

Пресуда без контрадикторног расправљања*

Ако **суд утврди да међу странкама нису спорне чињенице** и да не постоје друге сметње донеће се пресуда без расправљања.

Пресуда се доноси:

- ▶ Без расправе,
- ▶ Тужени је **оспоравао чињенице које су неспорне**,
- ▶ Тужени истицао само **процесне приговоре који су неосновани**.
У случају да је изнето другачије материјалноправно схватање мора се заказати расправа.
Не доказују се чињенице – које је странка **признала или их није оспорила**.

102. Доношење пресуде*

Доношење пресуде је **скуп парничних радњи којима се мериторно окончава поступак**.

Суд пресуду доноси у **име народа**.

Доношење пресуде иде преко **супсумације** судије појединца или **већања и гласања**.

Време доношења - пресуда се доноси **одмах по закључење главне расправе**. У сложенијим споровима допушта се одступање – **одлагање до 8 дана**. Рок је инструктиван.

Већање и гласање – ту спада **оцена** да ли чињенице и предмет треба сматрати доказаним. Ако се покаже да је током расправе било пропуста – **може се поново отворити расправа**. Ако пропуста нема суд ће **усвојити** или **одбити** захтев.

Одлука се донси **већином гласова**. Редослед питања одређује председник већа. Ако се не постигне већина, раздвојиће се питања гласати поново док се не постигне већина.

Објављивање пресуде – пресуду објављује председник већа тако што **наглас чита изреку и укратко саопштава разлоге**.

Пресуда се **писмено израђује** у року од **8, а изузетно од 15 дана**.

Пресуда постаје **перфектан акт (неизменљив)** када буде објављен, односно ако није **објављен**, онда од момента кад је **отправљен** од суда.

103. Садржина пресуде*

Пресуда садржи – изреку, диспозитив и образложење. Недостатак ових делова је битна провреда парничног поступка.

Увод

Увод садржи – спољна **обележја суда, странака и предмета** спора чиме се **ближе одређује парница**. (*назив суда, име и презиме председника и чланова већа, име и презиме странака, пребивалишта и боравишта, вредност спора итд*).

Изрека

1. Садржина – изрека садржи **мериторну одлуку о главној ствари** (усвајање или одбијање), затим **одлуку о споредним захтевима**, и **одлуку о противтужбеном и прејудицијелном захтеву**.

Поред тога изрека може да садржи и одлуке о неким питањима које немају карактер тужбеног захтева.

2. Одлуке у изреци пресуде морају бити конкретне, одређене и у целини.

Суд је **везан тужбеним захтевом**.

Образложење

У образложењу суд излаже:

- Тужбени захтев,
- Одбрану – посебно приговоре,
- Доказе,
- Резултат доказивања,
- Оцену доказа,
- Чињенично стање које је узео као подлогу одлуке.

Пресуда не садржи образложење ако су се странке одрекле права на правни лек.

Поука о правном леку – спада у образложење пресуде. Ту треба навести назив правног лека и рок за подношење. Ако је рок погрешно унет а странка је изјавила правни лек након истек прописаног у оквиру наведеног – правни лек се сматра благовременим.

104. Допуњавање, тумачење и исправљање пресуде*

У случају да суд **пропусти да одлучи о свему** – пресуда се **допуњује**.

Допунска пресуда – ако је пропусти да одлучи о делу тужбеног захтева, суд доноси допунску пресуду **накнадним одлучивањем** о ономе о чему није одлучио. **Ако тужилац не затражи допуну пресуде у одређеном року наступа фикција повлачење тужбе у том делу**. Ради

доношење допунске пресуде закузује се главна расправа, итд. Ако се односи само на трошкове, одлучује председник већа решењем.

Тумачење пресуде – изрека може бити *нејасна*, што је *разлог за жалбу*, али виши суд може тумачити пресуду и по службеној дужности. Међутим, ако је пресуда *нејасна у извршном или другом парничном поступку* – у том случају ће (извршни или парнични) *суд утврдити смисао*.

Исправљање пресуде – исправљање је *отклањање грешака у именима, бројевима, тексту*. У свако доба председник већа може исправљати грешке, па и после правоснажности.

105. Правоснажност пресуде*

Појам правоснажности

Спорови морају имати крај који је обележен правоснажношћу.

- **Формална правоснажност** – не може се више нападати редовним правним леком.

Првостепена пресуда је правоснажна истеком рока за жалбу или одрицањем права на жалбу.

Другостепена пресуда је правоснажна када је постала перфектна (неизмењива).

У нашем праву важи принцип одвојене правоснажности – *према свакој страни посебно*.

- **Материјална правоснажност** – испољава се у дејству пресуде према свима. Везаност суда и других органа пресудом.

Општа дејства – снага законске истине. И када не одговара стварном стању пресуда обавезује. Други суд одбацује тужбу ако је правоснажно пресуђено.

Посебна дејства – дејство на субјективно право – убудуће од доношења пресуде. И нетачно утврђено стање делује али само међу странкама.

Станке могу да своје односе уреде и другачије вансудским поравнањем, ако располажу правима, без обзира на донету пресуду.

Потраживање за које је прописан краћи рок, када је утврђено пресудом застарева за 10 година.

Преображајно дејство – не може се покренути нова бракоразводна парница након што је пресуђено.

Извршно дејство припада само кондемпнаторној пресуди.

Границе правоснажности

Судске пресуде *не делују апсолутно*.

- ▶ **Објективне границе** – правоснажност се односи **само на одлуке у изреци**. Разлози, образложења, правна схватања не подлежу правоснажности.
- ▶ **Субјективне границе** – правоснажност делује **само између парничних странака**, уз одређена одступања:
  - родитељство, статус правних лица (делују према свима),
  - универзални сукцесори, колективно намирење (стечај),
  - према трећим лицима делује ако она изводе своја права
- ▶ **Временска граница** – правоснажност делује од момента када одлука постане перфектна. Правоснажност не застарева, али може застарети субјективно право из пресуде. Правоснажност се везује за чињенично стање у моменту закључења главне расправе.

106. Решење

Врсте решења:

- ▶ Управљање поступком,
- ▶ За окончање поступка,
- ▶ Којима се одлучује о тужбеном захтеву и
- ▶ Сва остала.

Већање и гласање – важи све као и за пресуду.

Достављање – достављају се само решења против којих се *може изјавити жалба*, за која се може *тражити извршење* и ако то *захтева поступак*. Сва решење се објављују.

Суд је везан за своја решења.

Сва решења су погодна за формалну правоснажност, али материјално *не делују у другој парници*.

На решења се сходно примењују одредбе о пресуди.

Правни лекови

107. Појам и подела правних лекова*

Правни лек је **парнична радња** којом странка предлаже **да суд укине или преиначи** одлуку која је за њу неповољна.

Предлог за враћање у пређашње стање нема ово обележје, већ да се предлагачу омогући предузимање пропуштене радње.

Врсте правних лекова

- ▶ Редовни – *против неправоснажне одлуке*
- ▶ Ванредени – *против правоснажне одлуке*

- ▶ Једностранни – *не мора се доставити противној странци*
- ▶ Двостранни – *мора се доставити противној странци*

- ▶ Суспензивни – *спречавају наступање правоснажности*
- ▶ Несуспензивни – *не спречавају наступање правоснажности*

- ▶ Деволутивни – *одлучује виши суд*
- ▶ Ремонстативни – *одлучује исти суд*

- ▶ Самостални – *директно се напада одлука*
- ▶ Везани – *напада се друга одлука*

108. Редовни правни лекови

Редовни правни лек је парнична радња странке којом се **побија неправоснажна одлука**.

- ▶ Жалба против **пресуде**,
- ▶ Жалба против **решења**,
- ▶ Приговор против **платног налога**.

Редовни правни лекови, по правилу имају **суспензивно и деволутивно** дејство

Странка може побијати судску одлуку **само ако је донета на његову штету**. Правним леком странка нема право истицања нових захтева.

Странка се може **одрећи** или **одустати** од правног лека. Тим радњама одлука постаје правоснажна.

Одредбе о жалби примењују се и на друге правне лекове, ако нешто друго није прописано.

Жалба против пресуде*

109. Допуштеност жалбе*

Жалбом се могу побијати **све врсте пресуда**.

Жалба се изјављује поднеском који садржи:

- Означење пресуде,
- Разлог побијања,
- Изјаву о обиму побијања,
- Може да садржи и жалбени предлог (није обавезно).

Пресуда се може побијати **потпуно** или **делимично**.

Жалба се изјављује у року од **15 дана** од достављања пресуде, **изузетно 8 дана**. Рок за жалбу се редовно поклапа са париционим роком.

Благовремено изјављена жалба има **суспензивно дејство**.

Нема суспензивно дејство жалба против првостепене пресуде **испод 300 евра** за физичко лице **односно 1,000 евра** за правно лице.

Жалбу може изјавити и законски заступник и пуномоћник, али само онолико колико према изреци побијане пресуде није успела у спору.

110. Разлози жалбе*

Разлози жалбе су **неправилности у првом степену**.

Постоје две врсте неправилности: повреда **процесног** и **материјалног** права. Међутим у ЗПП је из практичних разлога изведена тројна подела:

- ▶ **Повреда одредби парничног поступка**,
- ▶ Погрешно и непотпуно утврђено **чињенично стање** и
- ▶ Погрешна примена **материјалног права**.

Пресуда због **пропуштања** и **изостанка** се не може побијати због погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања.

Битне повреде одредби парничног поступка

Апсолутно битне повреде (пресуда се **мора укунути**):

▶ **О процесним претпоставкама**

- Које се **тичу суда** (није судска надлежност, неправилан састав суда, није се изузео судија а морао је итд.)
- Које се **тичу странака** (учествовало лице које не може бити странка, није заступало овлашћено лице, није заступао законски заступник...)
- Које се **тичу тужбеног захтева** – (повреда начела *ne bis in idem*)
- Које се **тичу тужбе** – тужба поднета после прописаног рока

▶ **О начелима** парничног поступка

- Повреда начела контрадикторности, официјелности, непосредности, јавности, диспозиције, језика итд.

▶ **О посебним врстама пресуда** – на основу **признања** и **одрицања** донете противно закону.

▶ **О писменом саставу пресуде** – **изрека неразумљива и противречна сама себи и образложењу.**

На већину апсолутних повреда суд пази **по службеној дужности**, а само **неке на основу предлога странке.**

Релативно битне повреде:

То су повреде које не би имале исти утицај у свакој парници. О том утицају **суд цени у сваком појединачном случају.** Постоје када суд није у потпуности применио процесне одредбе.

У ове повреде спадају: **неоправдано одбијање захтева за изузеће, искључење јавности, ускраћивање сведочења итд.**

Погрешно и непотпуно утврђено чињенично стање

Када суд неку чињеницу **пропусти да утврди или је погрешно утврдио.**

Може бити и последица погрешног правног схватања.

По ЗПП/2011 **нове чињенице** и доказе странка може поднети само до закључења припремног рочишта, односно првог рочишта за главну расправу. Након тога, странка мора учинити вероватним да их није могла употебити раније.

Погрешна примена материјалног права

Када суд **није применио материјалну одредбу коју је требао да примени.**

- Ако је суд **погрешно схватио материјалноправну одредбу,**
- Ако је суд **погрешно подвео чињенично стање под одредбу.**

Због материјалноправне неправилности не може се побијати пресуда на основу признања или на основу одрицања.

111. Ток поступка пред првостепеним судом*

Судија известилац – кад списи стигну у другостепени суд одређује се судија известилац. Он **проучава предмет и подноси извештај** на седници или расправи.

Нејавна седница – другостепени суд по правилу одлучује на нејавној седници, и дужан је да одлуку донесе у року од 9 месеци.

Расправа

Факултативна расправа – ако другостепени суд оцени да је потребно **да се неки докази понове** (не да се нови изведу), или да се изведу докази које је првостепени суд одбио да изведе. Потребно је да жалилац докаже да чињенице и доказе није могао извести у првостепеном поступку.

Обавезна расправа – ако је у истој правној ствари **пресуда већ једном била укинута.** На овој расправи се **могу износити и нове чињенице и докази,** поред оних који нису изведени јер их првостепени суд није сматрао релевантним. Овако утврђено чињенично стање се не може побијати ревизијом па фактички постоји једностепеност.

Кад отвори расправу, другостепени суд мора утврдити временски оквир. Расправа почиње излагањем известиоца а затим извођењем доказа итд.

После доношења одлуке суд враћа списе првостепеном суду.

Побијана пресуда се испитује **само у оном обиму у којем је захваћен жалбом**. Али на апсолутно битне повреде поступка суд пази по службеној дужности.

112. Одлуке другостепеног суда*

Иако је првостепени суд утврђивао разлоге допуштености жалбе, другостепени суд то поново чини.

У поступку по жалби **није допуштен reformatio in peius**. За странку која се жали одлука не може бити мање повољна него првостепена (ако се само она жалила).

Ако по жалби није одржана расправа подлогу другостепене пресуде чине докази и чињенице из првостепеног поступка, а ако јесте сам образује подлогу.

Другостепена пресуда

- ▶ **Потврђивање** првостепене пресуде – диспозитив другостепене пресуде гласи исто. **Модификовано потврђивање** – 1. жалба неоснована, потврђује пресуду у погледу основа а враћа у погледу висине. 2. Суд након укидања првостепене пресуде отклони недостатке и сам одлучи поново као првостепени.
- ▶ **Преиначење** првостепене пресуде – стављање ван снаге првостепене пресуде и истовремено доношење другачије пресуде.

Другостепено решење

1. Одбацивање недопуштене жалбе,
2. Обустављање поступка и
3. Укидање првостепене пресуде и враћање првостепеном суду,
4. Укидање првостепене пресуде и уступање надлежном суду и
5. Укидање првостепене пресуде и одбацивање тужбе као недопуштене.

За све ове случајеве другостепени суд мора разлоге образложити, а првостепени суд је везан ставом другостепеног суда из образложења.

Последице укидања пресуде

Након укидања пресуде она се враћа првостепеном суду у року од 30 дана, а он **може одлучити и без поновне расправе**. Ако се заказује нова расправа парница се тиме враћа у ранији стадијум.

113. Жалба против решења*

Жалба је дозвољена **против сваког решења, ако није изричито другачије прописано**. Ако је прописано да жалба није допуштена, решење се побија жалбом против пресуде.

1. Решења против којих је **допуштена посебна жалба** (којима се окончава поступак и сл.)
2. Решења против којих је **допуштена везана жалба** (побијају се жалбом против пресуде)
3. Решења против којих **није допуштено право жалбе** (закон искључује жалбу)

Другостепена решења се не могу побијати жалбом. Жалбе против решења **немају увек суспензивно дејство**. Жалба против решења не доставља се противник уна одговор и по тој жалби суд не заказује расправу.

ВАНРЕДНИ ПРАВНИ ЛЕКОВИ

114. Ревизија против пресуде*

Ревизија је ванредни правни лек **против пресуде** којим се **побија другостепена пресуда**.

Ревизија **против решења** је изузетно допуштена – **само ако је другостепени суд укинуо првостепену пресуду и одбацио тужбу**.

Ревизија се може изјавити у року од 30 дана од достављања пресуде. Ревизија **није дозвољена у имовинским споровима** чија је вредност испод **100.000 €** за физичка односно 300.000 € за правна лица, нити **у брачном спору када је брак поништен или разведен**.

Ревизија је данас једини лек којим физичко лице приступа ВКС, уз сва ограничења.

Посебна ревизија – по посебној дозволи Апелационог суда, када је значај питања такав да је од општег интереса његовор решавање у поступку ревизије. Одлучује ВКС.

Подносак за ревизију треба да садржи исто што и жалба.

115. Разлози за ревизију

Разлози за ревизију могу бити:

- ▶ **Апсолутно битне повреде** парничног поступка:
  - Није била судска надлежност,
  - Донета пресуда због признања, одрицања, изостанка или пропуштања противно ЗПП,
  - Непрописно одбијен захтев за употребу језика и писма,
 Услов за истицање ових разлога је **да су већ безуспешно истицани** у жалби или другостепеном поступку.
- ▶ **Релативно битне повреде** парничног поступка – све повреде.
- ▶ **Погрешна примена материјалног права**
- ▶ **Погрешно и непотпуно утврђено чињенично стање** – само ако је посебним законом изричито наведено да се ревизија може изјавити из овог разлога. Ревизија је поступак у којем се као спорно појављује **само правно питање**, а не чињенично.

116. Поступак ревизије

Ревизија се подноси **суду који је изрекао првостепену пресуду** и доставља се противној странци.

Неће се дозволити ревизија: изјављена од неовлашћеног лица, лица које није **адвокат** и лица које нема правни интерес или је одустало од ревизије.

Ако се утврде **битне повреде поступка** – **обе пресуде се укидају** у целини или делимично.

Ако је утврђена **повреда материјалног права** – пресуде се **преиначују**, а може и укинути и вратити на поновни поступак.

На поступак ревизије се примењују неке одредбе о жалби против пресуде.

Ревизија против решења

Закон посебно прописује два случаја за ревизију против решења:

- ▶ Против решења **којим се поступак правоснажно окончава**,
- ▶ Ако би се у истом случају, да је донета пресуда могла изјавити ревизија. Ревизија није допуштена против решења којима се окончава неки споредни поступак.

117. Понављање поступка*

Предлог за понављање поступка може се поднети против **пресуда, решења и платног налога**.

Разлози:

- ▶ **Апсолутно битне повреде парничног поступка**
  - Пропуштање достављања,
  - Недостатак страначке способности,
- ▶ Кривично дело одлучујуће за пресуду
- ▶ Новооткривене околности и чињенице
- Ако је пресуда заснована на другој одлуци а она је преиначена, Све ове околности су разлог за понављање поступка али **само ако странка није могла да их изнесе у ранијем току поступка**.

Рок за подношење захтева је **60 дана**, и тече у зависности од разлога.

Објективни рок је **5 година**.

Надлежности и поступак

Предлог за понављање поступка поступа се **суду који је поступао у првом степену**.

- Суд испитује да ли је предлог **благовремен** и **допуштен**,
- Предлог се доставља противнику на **одговор у року од 30 дана**.
- Затим се заказује **расправа**. Расправа је наставак претходне и окончава се пресудом. Ако странка истовремено изјави и ревизију и понављање поступка, суд ће одлучити који ће предлог узети у разматрање а у којем ће застати са поступком.

Захтев за преиспитивање правоснажне одлуке

Овај захтев може поднети **само јавни тужилац** против сваке пресуде. Уместо јавног тужиоца у овом поступку не може ступити странка као супсидијарни тужилац. О овом захтеву одлучује ВКС без расправе.

118. Парнични трошкови*

Издаци учињени у току и поводом парнице су – парнични трошкови.

Трошкови странака *представљају процесни терет*.

Свака странка сноси трошкове које проузрокује својим радњама. Суд одређује странци рок за уплату предујама трошкова. *Ако странка не уплати предујам суд одустаје од извођења доказа*.

Странка *која изгуби парницу* дужна је да другој странци *накнади парничне трошкове*.

Ако не изгуби ни једна, свака странка сноси *трошкове сразмерно свом успеху*. Тужилац је дужан да противној странци накнади трошкове и када је тужба одбачена.

Изузетак – ако су трошкови настали *кривицом странке*.

Тужилац који *повуче тужбу* дужан је да надокнади трошкове.

Свака странка сноси своје трошкове у случају *судског поравнања*.

Супарничари на *једнаке делове*.

Јавни тужилац има право на трошкове али не и на награду. Правобранилац има право на награду у висини адвокатске тарифе.

Не треба признати трошкове пуномоћнику ради доласка из другог места.

О накнади трошкова суд одлучује **искључиво на захтев странке**.

Ослобођење од плаћања трошкова

„Сиромашко право“ – цени суд на основу уверења општинског органа за имовину.

Ако се ослободи, странка **не плаћа судске таксе ни предујам за извођење доказа**, а има право и на **бесплатног пуномоћника**. Ова средства се надокнађују *из предрачунских средстава суда*.

Ако суд утврди да се имовно стање странке поправило укинуће ослобођење.

Накнаду и ових трошкова сноси странка која изгуби спор.

ИЗВРШНИ ПОСТУПАК

119. Учесници у извршном поступку

Извршни поверилац

Поверилац је **лице чије се потраживање обезбеђује и остварује**.

Без повериоца не може постојати извршни поступак. То је лице коме је **извршном исправом досуђено потраживање**. Он је означен у извршној исправи и није му потребно посебно овлашћење.

Пренос потраживања - најчешће је то правоснажна судска пресуда о наслеђивању.

Извршни дужник

Дужник је лице **према коме се остварује потраживање**. И оне је обавезан учесник.

Он је означен извршном исправом.

Пренос обавезе – најчешће се доказује изводом из регистра.

Извршни противповерилац

Када у току поступка **дође до промене процесног положаја** повериоца и дужника.

Дужник извршног дужника

То је **лице које има неку обавезу према дужнику** а коју није измирило. Извршни поверилац може у поступку тражити да се **забрани да он измири обавезу према дужнику**. Када то решење постане правоснажно суд доноси **решење о преносу према извршном повериоцу**.

Треће лице

То је лице које **има такво право да спречава извршење**. То лице има право да улаже приговор против решења о извршењу. То лице мора своје право пред судом **да учини вероватним**. То су најчешће **заложни повериоци, сувласници** на непокретности итд.

120. Основ за извршење

Извршење се може спровести **САМО на основу извине и веродостојне исправе**.

Извршне исправе

- ▶ Извршна **одлука суда** (*пресуда, решење, и сл*)
- ▶ Извршно **судско поравнање**
- ▶ Извршна одлука из **управног и прекршајног** поступка (*решење, закључак и сл.*)
- ▶ **Поравнање у управном поступку**.

Из **извршног наслова** проистиче дужност суда да дозволи предложено извршење.

Извршна исправа је **јавна исправа** на основу које се, **по закону може тражити извршење**. Није дозвољено никакво одступање од диспозитива извршне исправе.

Потврда извршности – је неопходна да би се могло приступити извршењу.

Извршне исправе доносе редовни судови у парнично, кривичном поступку и поступку пред привредним судовима.

Привремене мере – средство обезбеђења.

Извршност одлуке*

Судска одлука којом је наложено извршење постаје извршна **правоснажношћу** и **протеком парционог рока**, а којом је наложено трпљење – правоснажношћу (15 или 8 дана).

Одлука управног органа постаје извршна по правилима управног поступка. Услов је да се против такве одлуке **не могу улагати редовна правна средства**.

Извршне могу постати и одлуке **пре правоснажности**, када жалба не одлаже извршење.

Кратки рокови (3 и 8 дана) се често предвиђају у поступцима за **сметање поседа, бесправног усељења, новчаног издржавања малолетне деце и сл.**

Доспелост потраживања се доказује **записником о поравнању**.

Подобност исправе за извршење

Да би исправа била подобна за извршење у њој мора бити назначено:

- Извршни **поверилац** и **дужник**,
- **Предмет** извршења,
- **Обим, врста и време** извршења.

Пракса се ипак одредила за обим – **одређеног и одредивог извршења**.

Правно-технички мањкаве исправе нису подобне за извршење.

Ако извршном исправом **није утврђен парциони рок – утврдиће га суд** у извршном поступку.

Пренос и прелаз потраживања или обавезе

Могуће је да суд одреди извршење и на предлог лица које није извршни поверилац, али то лице тада мора да поднесе доказ – **јавну исправу о преносу потраживања (решење о наслеђивању и сл.)**

Веродостојна исправа

Веродостојне исправе су:

- ▶ Меница, чек, обвезница и друга хартија од вредности,
- ▶ Банкарска гаранција, акредитив итд,
- ▶ Јавна исправа која гласи на новчану обавезу и сл.

Неопходно је да се из веродостојне исправе могу несумњиво одредити **извршни дужник и извршни поверилац, предмет, врста, обим и време потраживања и доспелост потраживања**.

121. Начела извршног поступка*

Начела грађанског процесног права у коме доминира парнични поступак проширена су и на извршни поступак.

1. **Начело уставности** – општеприхваћено начело. Устав – највиши правни акт. Сви закони и подзаконски акти морају бити сагласни са Уставом. Посебно - језик у поступку.
2. **Начело законитости** – сва подзаконска акта морају бити у сагласности са законом. Објављују се пре ступања на снагу. Судови врше контролу законитости.
3. **Начело формалног легалитета** – недозвољеност мењања и прилагођавања извршне исправе у било ком смислу. **Доминантно начело** које је теоријски беспрекорно. Могуће одступање је само код заштите јавног поретка, и принудних прописа.*
4. **Начело правног интереса** – не може покренути ни водити поступак лице које нема правни интерес, који се доказује извршном исправом.
5. **Начело универзалности примене извршног права** – правила извршног поступка се примењују на читав низ других прописа – у другим поступцима (царински, прекршајни, лицитације, јавна надметања, итд.)
6. **Начело диспозитије** – поверилац сам одлучује да ли ће тражити извршење или не. Поред тога може тражити само део потраживања.*

7. **Начело официјелности** – одступање од начела диспозиције – извршење по службеној дужности (јавно правобранилаштво и сл.)*
8. **Начело утврђивања истине** – најновијим законом је ублажено и редуковано ово начело, смањене обавезе суда а повећано ангажовање странака. Извршни судија утврђује материјалну истину само у *границама спровођења извршења*.
9. **Расправно начело** – **изузетак**, мање изражено начело. Да омогући странама у поступку да се изјасне. Код *двостурког намирења* или *противизвршења*.
10. **Начело ефикасности** – има **изузетан значај** посебно у извршном поступку. Да се извршење спроведе у **накрајем могућем року**. **Опремљеност службе**.*
11. **Начело економичности** – наслања се на начело ефикасности. Да се извршење спроведе *са најмањим могућим трошковима*.
12. **Начело усмености** – ретко се примењује, приликом спровођења *на лицу места*, или код усменог *јавног надметања*.
13. **Начело писмености** – доминира извршним поступком.
14. **Начело јавности** – ограниченије у односу на друге поступке. Објављивање одлука итд.
15. **Начело тајности** – изузетак. Утврђује се посебним решењем из разлога безбедности, општег интереса и заштите појединачних права грађана.
16. **Начело двостепености** – општеприхваћено уставно начело. То је мера заштите од злоупотребе, корупције и локалних утицаја. Раније је било ограничено.
17. **Начело заштите извршног дужника** – у закону се у *први план ставља извршни поверилац*, али се мора заштитити и извршни дужник тако да се *извршење не може спровести супротно закону*. Хумано поступање, са најмање последица по дужника. Из извршења се изузимају тзв. *личне ствари, штите се жене, болесна лица, деца итд.* **правило најниже прихватљиве понуде** – непокретност се на другом надметању на може продати испд 2/3 вредности.*
18. **Помоћ неурој странци** – суд је дужан да поучи станку о њеним правима.
19. **Начело савесног коришћења процесних права** – право на улагање правног лека без злоупотребе права (неоправдано одлагање, одуговлачење итд.)
20. **Начело једнакости намирења** – општеприхваћено. Сви имају право на намирење.
21. **Начело првенства намирења** – у случају више поверилаца – **први у времену јачи у праву**. Првенствено се намирају – трошкови поступка, законска издржавања, пореске обавезе па затим остало.

122. Средства извршења

Извршења на новчаним потраживањима*

Најчешћи вид извршења.

1. Из повреде права на **зараду** – доставом решења Органу за принудну наплату,
2. Потраживања **према појединцу** – мора се назначити код кога је у радном односу ради наплате из зараде. Један део зараде је заштићен – до 1/3.

Пренос средстава на рачуну код банке*

Најефикасније средство ако дужник има средстава на рачуну код банке. Потребно је навести матични број и ПИБ.

Решење о извршењу – доставља се Организацији за принудну наплату.

Извршење на покретним стварима*

То је резервно средство извршења. Месно је надлежан суд где се налазе покретне ствари.

- ▶ Дозвола извршења – прва фаза.
- ▶ Процена – попис и процена покретних ствари. Сматра се да су брачни другови сувласници на једнаким деловима и није потребна сагласност другог за процену. Извршитељ пописује ствари али судија може неке да изостави.
- ▶ Заложно право – моментом пописа стиче се заложно право и од тог момента су сва лица која стекну неко право над тим покретним стварима несавесна.

Правило је да **процену врши судски извршитељ**. Из износа добијеног продајом покретних ствари намирају се трошкови поступка и споредна потраживања и на крагу - главни дуг.

123. Извршење продајом непокретности*

Решење о извршењу и забележба у јавне књиге

Тим решењем суд одређује извршење и истовремено **налаже катастру забележбу** решења о извршењу. Забележбом извршни **поверилац стиче заложно право**.

Утврђивање вредности непокретности

Након **правоснажности Решења** утврђује се вредност непокретности. Утврђује се **тржишна вредност** непокретности (не грађевинска и друга). Земљиште – бонитет, класа, култура итд., а за објекте је најважнији елемент уселивост. Вредност непокретности се утврђује Решењем при чему се не узима само налаз вештака већ и други чиниоци.

Поступак продаје

Након процене доноси се **Закључак о продаји** који мора бити истакнут најмање 30 дана на огласној табли суда. У закључку је **назначена најнижа цена**. Учесници у продаји наизменично нуде цену. Ако **рочиште за продају** не успе, нова се мора заказати **ново за најмање 30 дана**.

Непокретност је продата на рочишту ако након последње понуде **10 минута није било нове понуде**. Када се продаја закључи доноси се **Решење о досуђењу непокретности**, а лице коме је непокретност досуђена је дужно да уплати цену у остављеном року.

Предаја непокретности

По уплати цене у предвиђеном року суд доноси **Решење (нов ЗИО – закључак) о предаји непокретности** купцу. На основу тог Решења у катастру непокретности се брише забележба а **уписује право својине**. Извршни дужник губи право својине на непокретности. Ако је у питању стамбени објекат, потребно је да се некада изврши **принудно иселење**. Суд о томе одлучује закључком.

Намирење извршног повериоца

Када решење о предаји непокретности купцу постане правоснажно на **рочишту за намирење**, из средстава добијених продајом намирују се **трошкови извршења, порез на пренос апсолутних права и споредна потраживања а из преосталог дела се намирује извршни поверилац**.

Извршни поверилац може оспорити споредна потраживања других, које они морају да докажу извршном исправом као што су заложна права и сл. Камате се признају само за последње 3 године.

После одржаног рочишта за намирење, **ако преостану средства враћају се дужнику**.

124. Вансудски извршитељ*

Ранији законски текстови код нас су **фаворизовали извршног дужника** кроз фаворизовање **друштвене својине**. Међутим, сада је једно од важнијих принципа – суђење у разумном року, што се односи и на извршни поступак.

Послове извршења у многим земљама, па и код нас обављају увек „**споредни органи**“. Од најранијих дана помињу се „**помоћни органи**“. У римском праву – записничари, у средњем веку судови католичке цркве - инквизиција, а код нас се извршни поступак први пут уређује 1930. Године кроз правила имовинских закона. Тада се први пут помињу судски извршитељи.

Упоредно-правна решења

У свету постоје два система извршења:

1. **Суд** – једини извршава,
2. **Посебне службе** – мање или више независни органи за извршење.

Албанија – **самостални судски** извршитељ са својим подручјем деловања (лоше решење – злоупотребе)

Бугарска – паралелни систем приватног и јавног извршитеља (на 30,000 становника један извршитељ).

БиХ – не постоји јединствен систем, различито по ентитетима.

Хрватска – традиционалан систем извршења, чиновници суда.

Румунија – јавна и приватна делатност. Банке могу да имају своје службе извршења.

Словенија – јавна делатност. Министар именује извршитеље који се уједињују у коморе.

Мађарска – преко **независних судских извршитеља**. Бирају се **на конкурс**у и имају различите врсте одговорности.

Македонија - извршење *не спроводи суд*. Извршилац је **приватно лице**, које не сме да одбије извршење.

Решења у нашој земљи

До 2011 – систем судског извршења. Од ЗОИ извршење преко судског извршитеља и извршитеља. У прописима се нигде не говори о личности извршитеља нити о стручној спреми. Често су извршитељи са незадовољавајућом стручном спремом и не познају ток поступка.

Извршења се могу спроводити **од 07-20 часова**. Извршитељ је дужан да води рачуна о достојанству извршног дужника, и требало би да буде добро обучен за обављање специфичних послова.

- **Овлашћен је да отвори закључане просторије** у присуству два пунолетна грађанина.
- **Има овлашћења да удаљи лица која га ометају.**
- Полиција нема овлашћења да било шта предузима у извршном поступку без налога извршитеља.
- Извршитељ врши **процену вредности** ствари,

Најкомпликованије радње су **испражњење просторија од лица и ствари**, и спровођење одређених привремених мера.

Ради бољег организовања служби извршења, према препорукама Европског суда за људска права, у циљу суђења у разумном року, неопходно је да се пропише одређена стручност за извршитеље, као и да се обезбеде материјално-технички услови за рад, поред увођења вансудских извршитеља, са чиме се започело новим законом.

Судско и вансудско извршење, са строгом контролом и прописаним одговорностима. Обавеза закључења уговора о осигурању.